

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ZOOTEHNIKO

Roman RUPNIK

**ANALIZA EKOLOŠKE GOVEDOREJE V OBČINI
LOGATEC**

DIPLOMSKO DELO

Visokošolski strokovni študij

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ZOOTEHNIKO

Roman RUPNIK

ANALIZA EKOLOŠKE GOVEDOREJE V OBČINI LOGATEC

DIPLOMSKO DELO
Visokošolski strokovni študij

**ANALYSIS OF ORGANIC CATTLE PRODUCTION
IN THE MUNICIPALITY OF LOGATEC**

GRADUATION THESIS
Higher professional studies

Ljubljana, 2016

Diplomsko delo je zaključek Visokošolskega strokovnega študija kmetijstvo - zootehnika. Opravljeno je bilo na Katedri za znanosti o rejah živali, enoti za govedorejo. Podatki za izdelavo naloge so bili pridobljeni iz analize ekološke govedoreje v občini Logatec.

Komisija za dodiplomski študij Oddelka za zootehniko je za mentorja diplomskega dela imenovala viš. pred. mag. Marka Čepona.

Recenzentka: viš. pred. dr. Angela Cividini

Komisija za zagovor:

Predsednik: prof. dr. Janez SALOBIR
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko

Član: viš. pred. mag. Marko ČEPON
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko

Članica: viš. pred. dr. Angela CIVIDINI
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko

Datum zagovora:

Podpisani izjavljam, da je diplomsko delo rezultat lastnega raziskovalnega dela. Izjavljam, da je elektronski izvod identičen tiskanemu. Na univerzo neodplačno, neizključno, prostorsko in časovno neomejeno prenašam pravici shranitve avtorskega dela v elektronski obliki in reproduciranja ter pravico omogočanja javnega dostopa do avtorskega dela na svetovnem spletu preko Digitalne knjižnice Biotehniške fakultete.

Roman Rupnik

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

ŠD	Vs
DK	UDK 636.2:631(043.2)=163.6
KG	ekološko kmetijstvo/ekološka govedoreja/kmetije/Slovenija
KK	AGRIS L01/5213/5214
AV	RUPNIK, Roman
SA	ČEPON, Marko (mentor)
KZ	SI-1230 Domžale, Groblje 3
ZA	Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko
LI	2016
IN	ANALIZA EKOLOŠKE GOVEDOREJE V OBČINI LOGATEC
TD	Diplomsko delo (visokošolski strokovni študij)
OP	VIII,48 str., 14 pregl., 2 sl., 1 pril., 35 vir.
IJ	sl
JJ	sl/en
AI	<p>V diplomski nalogi smo na podlagi podatkov iz zbirnih vlog za neposredna plačila za leto 2016, anket ekoloških rejcev, statističnega popisa kmetijstva iz leta 2010 in splošnega poznavanja terena pripravili analizo stanja ekološke govedoreje v občini Logatec. Ugotovili smo, da se z ekološko rejo pretežno lisaste, rjave in križancev z limuzin pasmo ukvarja 19 rejcev, kar predstavlja 5,3 % kmetij. Po podatkih zbirnih vlog 2016 omenjeni na skupno 270 ha travnikov in pašnikov redijo 304 goveda oziroma 212 GVŽ. To je 8,6 % vseh goved v občini Logatec. Razlog za vstop v ekološko kmetovanje (EK) je 75 % rejcev navedlo finančne podpore (subvencije). Prvi vstop v ekološko kontrolo je bil leta 2000, zadnji pa 2014. 73 % govedorejcev se je za to odločilo na podlagi animacije kmetijske svetovalne službe. Dobra polovica rejcev (53 %) ima vezano rejo z izpustom, prosto rejo ima 26 % in kombinirano 21 % rejcev. Kljub temu, da je 68 % ekoloških govedorejcev še izrazilo zadovoljstvo zaradi vstopa v EK, jih kar 89 % navaja kot največjo težavo prenizek ustvarjen prihodek, kot posledica zmanjševanja neposrednih plačil za EK. Glede na to, da so naravne razmere za intenzivno kmetijstvo v občini Logatec slabe, da so kmetije pretežno majhne in da določene kmetije že sedaj kmetujejo povsem sonaravno, bi bilo lahko v ekološko rejo govedi vključenih več kmetij. Pridobiti bi si morali le certifikat in več pozornosti posvetiti promociji in trženju ter povezovanju za skupni nastop na trgu.</p>

KEY WORDS DOCUMENTATION

- DN Vs
- DC UDC 636.2:631(043.2)=163.6
- CX agriculture/ecological cattle production
- CC AGRIS L01/5213/5214
- AU RUPNIK, Roman
- AA ČEPON, Marko (mentor)
- PP SI-1230 Domžale, Groblje 3
- PB University of Ljubljana, Biotechnical Faculty, Department of Animal Science
- PI 2016
- TI ANALYSIS OF ORGANIC CATTLE PRODUCTION IN THE MUNICIPALITY OF LOGATEC
- DT Graduation thesis (Higher professional studies)
- NO VIII,48 p., 14 tab., 2 fig.,1 ann., 35 ref.
- LA sl
- AL sl/en
- AB In this thesis, we used data from aggregate applications for direct payments for 2016, surveys with organic farmers, statistical survey for agriculture from 2010 and general knowledge of the terrain in order to prepare an analysis of organic cattle farming in the municipality of Logatec. We established that 19 breeders or 5.3 % of farms engage in organic cattle farming predominantly of the Simmental and Brown breed and crossbreed with Limousin breed. According to the aggregate applications from 2016, the breeders use a total of 270 ha of meadows and pastures to breed 304 bovine animals or 212 livestock units. This is 8.6% of all bovine animals in the municipality of Logatec. 75 % of all breeders stated that the reason for the entry into the organic farming was financial support (subsidies). The first entry in the ecological control took place in 2000 and the last one in 2014. 73 % of cattle breeders decided for organic farming due to encouragement of the Agricultural Advisory Service. More than half of the breeders (53 %) engage in tied breeding with open-air run, 26 % engage in free-range breeding and 21 % breeders engage in a combination of both. Despite the fact that 68 % of organic cattle farmers expressed satisfaction over the entry into the organic farming, as much as 89 % stated that low turnover is the biggest problem due to the reduction of direct payments for organic farming. Given that the natural conditions for intensive agriculture in the municipality of Logatec are bad, the farms are predominantly small and certain farms are already fully sustainable, more farms could engage in organic cattle farming. They would only need to acquire a certificate and pay more attention to promotion, marketing and integration for the united appearance on the market.

KAZALO VSEBINE

	str.
Ključna dokumentacijska informacija (KDI)	III
Key words documentation (KWD)	IV
Kazalo vsebine	V
Kazalo preglednic	VII
Kazalo prilog	VII
Okrajšave in simboli	VIII
1 UVOD	1
2 PREGLED OBJAV	3
2.1 TEMELJI IN PRIČETEK EKOLOŠKEGA KMETOVANJA V SLOVENIJI	3
2.2 KAJ JE EKOLOŠKO KMETIJSTVO	4
2.3 CILJI EKOLOŠKEGA KMETOVANJA	5
2.4 UREDITEV EKOLOŠKEGA KMETIJSTVA	6
2.5 ZNAČILNOSTI EKOLOŠKEGA KMETIJSTVA	6
2.5.1 Rastlinska pridelava	7
2.5.2 Reja živali	8
2.6 EKOLOŠKA REJA GOVED	9
2.6.1 Bivalni pogoji	10
2.6.2 Oskrba in zdravljenje	12
2.6.3 Obnašanje živali	13
3 MATERIAL IN METODE.....	17
3.1 PREDSTAVITEV OBMOČJA RAZISKAVE	17
3.1.1 Kratka predstavitev občine Logatec	17
3.1.2 Klimatske razmere v občini Logatec	20
3.1.3 Kmetijstvo v občini Logatec	20
4 REZULTATI	23
4.1 EKOLOŠKA GOVEDOREJA V OBČINI LOGATEC.....	23
4.1.1 Začetki ekološkega kmetijstva v občini Logatec	23
4.1.2 Število ekoloških kmetij z rejo govedi	25

4.1.3	Rezultati ankete	26
4.1.3.1	Razlogi za odločitev v ekološko rejo govedi.....	26
4.1.3.2	Glavni pobudniki in animatorji za sprejeto odločitev o vstopu v ekološko govedorejo	27
4.1.3.3	Časovna vključitev v ekološko kontrolo	27
4.1.3.4	Proizvodna usmeritev in letna prireja, pasme govedi ter način reje.....	28
4.1.3.5	Trženje ekoloških proizvodov	30
4.1.3.6	Zadovoljstvo zaradi odločitve vstopa v ekološko govedorejo	30
4.1.3.7	Največje težave s katerimi se srečujejo ekološki rejci goved	31
4.1.3.8	Starost in izobrazba nosilcev ekoloških govedorejcev v občini Logatec	31
4.1.3.9	Družbeno ekonomska struktura in dopolnilna dejavnost ekoloških govedorejcev v občini Logatec	32
4.1.3.10	Struktura kmetijskih zemljišč ekoloških govedorejcev v občini Logatec	33
4.1.3.11	Gozd ekoloških govedorejcev v občini Logatec	33
5	RAZPRAVA IN SKLEPI	35
5.1	RAZPRAVA	35
5.2	SKLEPI	39
6	POVZETEK	42
7	VIRI	44

ZAHVALA

PRILOGE

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 1: Minimalne hlevske in zunanje površine	11
Preglednica 2: Podatki popisa kmetijstva iz leta 2010 za občino Logatec	21
Preglednica 3: Analiza ekološko govedorejskih kmetij v občini Logatec.....	25
Preglednica 4: Razlogi za vključitev v ekološko govedorejo	27
Preglednica 5: Glavni pobudniki oz. animatorji za sprejeto odločitev o vstopu v EK.....	27
Preglednica 6: Časovna vključitev v ekološko rejo govedi	28
Preglednica 7: Pasemska sestava ekoloških rejcev govedi.....	29
Preglednica 8: Način reje na ekoloških govedorejskih KMG	29
Preglednica 9: Trženje ekoloških proizvodov	30
Preglednica 10: Zadovoljstvo z odločitvijo o vstopu v ekološko govedorejo	31
Preglednica 11: Starost nosilcev ekoloških govedorejcev v občini Logatec.....	31
Preglednica 12: Izobrazba nosilcev ekoloških govedorejcev v občini Logatec	32
Preglednica 13: Kmetijska zemljišča ekoloških govedorejcev v občini Logatec.....	33
Preglednica 14: Gozd ekoloških govedorejcev v občini Logatec.....	34

KAZALO SLIK

Slika 1: Vabilo in obvestilo na predavanje in uvajalni seminar	23
Slika 2: Članek v Notranjskih novicah	24

KAZALO PRILOG

Priloga A: Anketa za ekološke govedorejce v občini Logatec (junij 2016).....	2
--	---

OKRAJŠAVE IN SIMBOLI

EK ekološko kmetijstvo

GERK grafična enota rabe kmetijskega gospodarstva

GVŽ glav velike živali

KSS Kmetijska svetovalna služba

KMG kmetijska gospodarstva

MKGP Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano

OMD Območje z omejenimi dejavniki za kmetijstvo

PRP Program razvoja podeželja

SKOP Slovenski kmetijsko okoljski program

SURS Statistični urad republike Slovenije

ZV zbirna vloga

1 UVOD

V skrbi za zdravje in dobro počutje ljudi se povečuje tudi povpraševanje po domači ekološko pridelani hrani. Ljudje spoznavamo, da je resnično kvalitetni proizvod moč dobiti le iz čistega in urejenega okolja, ki je blizu potrošnika in s sonaravnimi metodami kmetijske pridelave ter prireje. Samo zdrava in rodovitna zemlja bo dala zdrave rastline. In če bodo živali, predvsem s pašo zauživale le zdravo krmo bomo dobili tudi zdrava polnovredna živila živalskega izvora. Z omenjenim načinom kmetovanja bomo ohranili naravne vire in urejeno ter poseljeno podeželje.

V današnjem času se zaradi intenzivnega načina kmetovanja marsikje pojavljajo težave v obliki onesnaženja zemlje s težkimi kovinami, pesticidi in tudi ostanki dušičnih gnojil (nitrati, nitriti). Zaradi uporabe težke mehanizacije postaja zemlja zbita, slabe strukture in nizke mikrobiološke aktivnosti. Posledice industrializacije so vidne tudi v tem, da izginjajo nekatere rastlinske in živalske vrste oziroma da se zmanjšuje biološka pestrost. Kot odziv porušenega ravnovesja v naravi se vse pogosteje pojavljajo nove bolezni in škodljivci. Vzrok neodgovornega ravnanja do okolja pa so tudi klimatske spremembe.

Kopičenje težav je pripeljalo do spoznanja, da je potrebno nekaj ukreniti, če želimo našim otrokom ohraniti možnost, da si tudi oni na kmetijski zemlji pridelajo potrebno hrano (Osterc, 1998a).

Ena izmed oblik trajnostnega kmetovanja je ekološko kmetijstvo. Zanj je pomembno, da za pridelavo in rejo izberemo rastlinske in živalske vrste prilagojene lokalnim posebnostim (klima, tla, objekti) in da so vsi postopki organizirani na način, da ne izvajamo sile nad naravo. Število živali mora tolikšno, da si lahko zagotovimo dovolj krme iz živinskih gnojil kmetije in ne presežemo predpisanih omejitev dušika.

Ekološko kmetovanje obenem zagotavlja pridelavo visoko kakovostne in varne hrane, z bogato prehransko vrednostjo in visoko vsebnostjo vitaminov, mineralov in antioksidantov. Ker je uporaba lahko topnih mineralnih gnojil, kemično sintetiziranih fitofarmaceutskih sredstev (pesticidov), gensko spremenjenih organizmov in proizvodov

pridobljenih iz teh organizmov ter različnih regulatorjev rasti pri tem načinu kmetovanja prepovedana, zato praktično ni pričakovati ostankov teh snovi v pridelkih ali živilih in posledično - pri potrošnikih (Ekološko kmetovanje, 2016a).

Veliko študij poudarja pomen ekološkega kmetijstva za zdravje prebivalstva. Predvsem se izpostavlja to, da so ekološka živila bolj zdrava, z izrazitim vonjem in polnega okusa. V primerjavi s konvencionalno predelavo, kjer se število aditivov giblje okoli 300, jih je v ekoloških živilih dovoljenih okoli 30 (Podmenik, 2012a).

Cilj diplomske naloge je analizirati trenutno stanje na področju ekološke govedoreje v občini Logatec, ugotoviti površino potencialno najprimernejših zemljišč za ekološko kmetovanje in poiskati vzroke zakaj se kmetje v večji meri ne odločajo za takšno obliko kmetovanja. Ocenjujemo, da so možnosti za širitev te oblike kmetovanja precej večje, kot je trenutno stanje. Ocenjujemo, da veliko kmetij že danes kmetuje po principih ekološkega kmetovanja, le certificirani niso. Zaradi slabe naravne rodovitnosti kmetijskih zemljišč kraškega terena in nekaterih strmih leg visokogorskih območij je v občini veliko kmetijskih gospodarstev, ki kmetujejo ekstenzivno. Zaradi nizkih prihodkov iz kmetijstva je veliko nosilcev kmetijskih gospodarstev (KMG) zaposlenih izven kmetijstva. Vse več je takih, ki iz ekonomskih razlogov ne uporabljajo niti mineralnih gnojil niti pesticidov. Ocenjujemo, da je skoraj tretjina takih nosilcev KMG, ki imajo dobre službe, doma pa so podedovali zemljišče, katerega obdelujejo brez posebnega vlaganja. Minimalno rodovitnost ohranjajo zgolj z živalskimi gnojili in še to pretežno na njivah, kjer pridelujejo krompir in vrtnine za samooskrbo. Še bolj ekstenzivno kmetujejo tisti, ki živali sploh nimajo. Takih je v občini Logatec kar 100.

2 PREGLED OBJAV

2.1 TEMELJI IN PRIČETEK EKOLOŠKEGA KMETOVANJA V SLOVENIJI

Odločitev države, da stopi na pot naravi prijaznega kmetovanja sega v leto 1993, ko je bila sprejeta Strategija razvoja slovenskega kmetijstva, ki je kot strateško opredelila usmeritev v eko-socialno kmetijstvo (Slovenski kmetijsko okoljski program, 2001). Zaveza k omenjenim sonaravnim načinom kmetovanja je bil podpis dokumenta Agenda 21 v Riu de Janeiru leta 1992. Načrt in zahteve za uveljavljanje družbeno, gospodarsko in okoljski trajnostni razvoj se je nanašal tudi na kmetijstvo. Voditelji držav so se s tem dokumentom obvezali, da bodo v svojih državah poskrbeli za prilagoditev zahtevam iz Ria in da bodo do leta 2000 pripravljene nacionalni programi za ustrezno prilagoditev (Osterc, 1998b).

Začetki sonaravnega načina kmetovanja v Sloveniji segajo v konec osemdesetih let prejšnjega stoletja. Na podlagi načrtanih ukrepov kmetijske politike razvoja kmetijstva in podeželja je Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (MKGP) v letu 1997 pripravilo priporočila za ekološko kmetovanje, ki so v letu 1998 postala osnova za ekološko kontrolo prvih 41 vključenih kmetij. V letu 1999 so prejeli prvo finančno podporo. Število ekoloških kmetij je nato hitro naraščalo in v letu 2000 doseglo že številko 600. Čez pet let (leta 2003) jih je bilo že 1.415. Leta 2007 pa že 2.000. Leta 2013, ob koncu programskega obdobja 2007-2013 je številka vključenih v ekološko kontrolo preseгла 3.000. V lanskem letu smo zabeležili 3.417 kmetij oz. 7,7 % vseh kmetij v Republiki Sloveniji (Slovenski kmetijsko okoljski program, 2001).

Pravne podlage za rastlinsko ekološko kmetijstvo so v uredbi Sveta Evrope 2092/91 s številnimi dopolnitvami, za živinorejo pa uredba 1804/99. »Širša podlaga na svetovnem nivoju pa so standardi Mednarodne zveze gibanj za ekološko kmetijstvo IFOAM (International Federation of Organic Agricultural Movements)« (Bavec in Bavec, 2006).

Ekološka pridelava v Sloveniji je v letih 1997 – 2000 potekala na podlagi priporočil za ekološko kmetovanje, ki jih je izdala strokovna skupina za sonaravno kmetovanje pri MKGP oziroma uprava RS za pospeševanje kmetijstva. Kmetovalci so se dobro organizirali v okviru ekoloških društev in Zveze združenj ekoloških kmetov. V letu 2001 je

bil sprejet Pravilnik o ekološki pridelavi kmetijskih pridelkov oziroma živil (2001), na osnovi katerega morajo kmetovalci, ki uveljavljajo podpore za ekološko kmetovanje tudi kmetovati (Slovenski kmetijsko okoljski program, 2001).

Kmetije v Sloveniji so v primerjavi z drugimi državami v Evropski uniji bistveno manjše. Njihova pridelava je v veliki meri še vedno tradicionalna, nizke intenzivnosti in z veliko ročnega dela. To ob vse večjem povpraševanju potrošnikov po kvalitetni in zdravi hrani prispeva k uveljavljanju ekološkega načina kmetovanja. Prav naše majhne in srednje velike kmetije nudijo idealne možnost za prehod na ekološko pridelavo hrane (Slovenski kmetijsko okoljski program, 2001).

2.2 KAJ JE EKOLOŠKO KMETIJSTVO

Ekološko kmetijstvo ni star način kmetovanja, temveč obsega metode, ki tradicionalna, od nekdaj veljavna vedenja o naravnih dogajanjih združuje s sodobnimi ekološko ustreznimi metodami (Rupnik, 2003).

Napačno je pojmovanje, da gre pri ekološkem kmetovanju za star, tradicionalen način kmetovanja z nizko donosnostjo. Ekološko kmetijstvo je ena od sodobnih razvijajočih se oblik trajnostnega gospodarjenja, ki namesto spora z naravo išče rešitve v celostnem pristopu k spoznavanju mnogovrstnih medsebojnih povezav v naravnih sistemih (Rupnik, 2003).

Ekološko kmetijstvo je pridelovalni sistem, ki ohranja zdravje tal, ekosistemov in ljudi. Temelji na ekoloških procesih, biotski pestrosti in krogotokih, prilagojenih lokalnim razmeram, ne pa na vložkih s škodljivimi učinki. Ekološko kmetijstvo združuje tradicijo, inovativnost in znanost v korist skupnega okolja in za spodbujanje poštenih odnosov in kakovostnega življenja vseh vključenih (Rode in Zupančič, 2013).

Ekološko kmetovanje je posebna oblika kmetijske pridelave in reje, ki poudarja gospodarjenje v sožitju z naravo. Je okolju in človeku najbolj prijazna oblika kmetijske prakse s ciljem varovanja in ohranjanja naravnih virov, dobrega počutja živali, pridelavi

zdrave hrane in trajnostnega razvoja podeželja. Tudi Bavčeva (2001) poudarja, da je ekološko kmetijstvo način trajnostnega kmetovanja, ki v pridelavi hrane temelji na ravnovesju v sistemu tla-rastline-živali-človek in sklenjenem kroženju hranil v njem. Z upoštevanjem naravnih zakonitosti poudarja pomen kvalitetnih, varnih in zdravih živil rastlinskega in živalskega izvora. Dodaja tudi pomen pridelave in reje tistih rastlinskih in živalskih vrst (sort in pasem), ki so v danem okolju tradicionalne, ki so sposobne prilagoditve, so odpornejše in bolj zdrave. Nekateri poudarjajo kombinacijo tradicionalnih praks, inovacij in aplikacijo rezultatov znanstvenih raziskav, ki se kažejo v večdimenzionalnosti. Primer je setev zelene odeje in metuljnic, s katerimi povečamo rodovitnost zemlje, se borimo proti plevelom, hkrati pa zemljo oskrbimo z dušikom in pridelamo krmo za živali (Podmenik, 2012b).

Ekološko kmetijstvo je tudi način življenja. Ekološki pridelovalci in rejci naj bi imeli visoke moralno etične vrednote, ki se odražajo v spoštljivem odnosu do narave in vsega okolja v katerem delujejo. Na predpisan sonaravni način morajo kmetovati iz svojih lastnih prepričanj in ne zgolj zaradi finančne podpore.

Uredba sveta (ES) št. 834/2007 opredeljuje ekološko kmetijstvo kot celovit sistem gospodarjenja, ki z naravnimi postopki pridelave upošteva najvišje standarde varovanja okolja, biotske raznovrstnosti, ohranjanja naravnih virov ter dobrega počutja živali. Pri tem poudarja dvojno družbeno vlogo, oskrba trga s specifičnimi proizvodi ter zagotavljanje javnih dobrin in prispevek k razvoju podeželja.

Osnovno načelo ekološke reje živali je, da za posamezno območje izberemo lokalno prilagojene (avtohtone in tradicionalne) pasme, ki so odpornejše in pomenijo veliko zakladnico genov za ohranitev biotske raznovrstnosti. Slovenska avtohtona pasma govedi je cikasto govedo.

2.3 CILJI EKOLOŠKEGA KMETOVANJA

IFOAM (International Federation of Organic Agricultural Movements daje v svojih dokumentih prednost naslednjim področjem (Bavec, 2001b):

- Pridelati hrano z veliko prehransko vrednostjo
- Delati z naravnimi sistemi, v katerih človek ne sme prevladovati
- Spremljati biološki cikel v okviru pridelovalnega sistema, vanj vključevati mikroorganizme, talno floro in favno, rastline in živali
- Spremljati in dolgoročno povečati rodovitnost tal
- Uporabljati lokalne vire kmetijskega sistema
- Delati predvsem znotraj sistema s poudarkom na organski snovi in kroženju hranil
- Omogočiti živalim primerne življenjske razmere
- Preprečevati vse vrste onesnaženja, ki so posledica kmetijske dejavnosti
- Ohraniti genetsko različnost in varovati preživetje vrst
- Kmetijsko pridelavo vrniti v okvire do okolja prijaznih dejavnosti
- Doseči socialno in ekološko sozvočje v pridelavi na kmetiji, saj naj bi ekološko kmetovanje spremenilo tudi način življenja kmetov

2.4 UREDITEV EKOLOŠKEGA KMETIJSTVA

Ekološko kmetovanje je urejeno z evropskimi uredbami, Uredba Sveta (ES) št. 834/2007, Uredba Sveta (ES) št. 889/2008 in Uredba Sveta (ES) št. 1235/2008 z vsemi dopolnitvami, ki veljajo po vsej Evropski skupnosti. Države članice lahko do neke mere upoštevajo svoje posebnosti, zato pripravijo tudi nacionalne predpise – v Sloveniji je tak predpis Pravilnik o ekološki pridelavi in predelavi kmetijskih pridelkov in živil (2014). Nad izvajanjem predpisanih postopkov bdijo organizacije za kontrolo in certificiranje, ki z izdajo certifikata potrošnikom zagotovijo pristnost ekoloških živil (Rode in Jagodic, 2014).

2.5 ZNAČILNOSTI EKOLOŠKEGA KMETIJSTVA

»Ekološko kmetijstvo v največji možni meri vpliva na trajnostno gospodarjenje z neobnovljivimi naravnimi viri ter uveljavljanje načela dobrobiti živali oziroma živalskim vrstam in pasmam prilagojeno rejo. V ekološkem kmetijstvu se celostno dopolnjujeta rastlinska pridelava in reja živali in s tem sledenje naravnim metodam in kroženju snovi v naravi. V sistemu ekološkega kmetovanja je zagotovljen tudi nepretrgan in transparenten

nadzor nad pridelavo in predelavo teh pridelkov oziroma živil »od njive do krožnika« in s tem zajamčena večja varnost tistim potrošnikom, ki se za takšne pridelke oziroma živila odločijo« (Ekološko kmetovanje, 2016b).

»Sonaravno obnašanje zahteva od človeka odpoved egoizmu in številnim ugodnostim, pomeni zavest odgovornosti do soljudi, zlasti do otrok, ki bodo jutri morali prevzeti našo dediščino. Prav zato je sonaravno kmetijstvo več kot le tehnologija, to je filozofija našega vedenja. Od vseh ljudi, od tistih, ki kmetujejo in ostalih, ki uživajo sadove kmetovanja, zahteva ravnanje po reku: Ne kar more, kar mora, to mož je storiti dolžan«. Takega ravnanja so sposobni le dobro vzgojeni ljudje, ki imajo hkrati tudi precej znanja. Zato zahteva sonaravno kmetovanje več strokovnega znanja, ker pri tem načinu kmetovanju ni mogoče slediti le tehnološkemu receptom, ampak je te potrebno uskladiti s specifičnimi dejavniki okolja kjer kmetujemo. Tudi nekmetje, ki uživajo sadove (hrano in okolje) sonaravnega kmetovanja, se morajo pričeti sonaravno obnašati. Opraviti imamo torej s kompleksnim sistemom, ki mora vključiti vse ljudi. Za doseganje postavljenih ciljev so soodgovorni vsi, zato je prav, da si tudi nekmetje, združeni v raznih društvih, gibanjih itd. prizadevajo za iste cilje« (Osterc, 1998c).

2.5.1 Rastlinska pridelava

Osnovno načelo naravi prijaznega kmetovanja je skrb za ohranjanje oziroma povečanje rodovitnosti tal (kolobar, organska gnojila, kompost). Ne uporablja se lahko topnih mineralnih gnojil in sintetičnih sredstev za varstvo rastlin. Za gnojenje se uporablja živalska gnojila iz kmetijskega gospodarstva, kompost in druga organska gnojila. Proti pojavu boleznih, plevelom in škodljivcev se borimo s primernim kolobarjem, obdelavo tal, izbiro odpornejših sort, uporabi biotičnih (predatorji, naravni sovražniki) ter biotehniških sredstev (vabe, lepljive plošče, prekrivke, ...). Dovoljena so posebna sredstva za varstvo rastlin (baker, žveplo, piretin, parafinska in mineralna olja, krompirjev dekstrin, lecitin, *Bacillus thuringiensis*, ...) (Bavec, 2001a).

Za kakovost tal (osnovni življenjski prostor) je pomembno, da je tako imenovani trifazni sistem trdnih, tekočih in plinastih delcev v pravem razmerju in da usklajeno deluje. Poleg

mineralov tal (pesek, ilovica, glina) je organska snov, predvsem humus in živi svet, pogoj za dobro rodovitnost tal. Pri ekološki rastlinski pridelavi moramo še posebej skrbeti tudi za ustrezno razmerje pomembnih štirih elementov (voda, zrak, živi svet-edafon, mineralni delci), da si z uravnavo bioloških, fizikalnih in kemičnih procesov zagotovimo dobro in rodovitno zemljo (Bavec, 2001c).

2.5.2 Reja živali

Temeljna pravila za vzrejo ekoloških živali so zapisana v Uredbi Sveta (ES) št. 834/2007 (14 člen), Uredbi Komisije (ES) št. 889/2008 (Poglavje 2) in Pravilniku št. 8/2014 (člen 5 in 7) (Ekološka pridelava, 2016a).

Osnova pri ekološki reji živali je zagotavljanje njihovih fizioloških in etoloških potreb. Živalim moramo omogočiti, da se obnašajo v skladu s svojimi naravnimi potrebami. V ekološki reji si prizadevamo za zdravje, dobro počutje in odpornost živali in ne za povečanje prireje na račun teh vrednot (Bavec, 2001a).

Živali so vmesni člen v sklenjenem krogotoku hranil med rastlinami in ljudmi. Rastlinske snovi pretvarjajo v beljakovine visoke biološke vrednosti. Pri ekološki živinoreji je poudarek na pridelavi polnovredne in zdrave hrane, živalim prijazne reje in čim manjšem obremenjevanju okolja. Poleg pretvarjanja rastlinskih snovi iz krme v beljakovine živali z iztrebki prispevajo k ohranjanju in izboljšanju rodovitnosti tal (Ekološko kmetovanje, 2016a).

Živali, ki preživijo največji del življenja v hlevu, potrebujejo urejene bivalne pogoje. Da pri tem rejec zadosti vsem biološkim in tehničnim potrebam za ekološki način reje, mora upoštevati indeks ustreznosti reje živali (IURŽ), ki hkrati daje normative za pet pomembnih vplivnih področij za dobro počutje (Bavec, 2001a).

V ekološki živinoreji je treba upoštevati vedenjske vzorce posameznih vrst živali (prosta reja, možnost paše v poletnem času, uporaba izpustnih površin v vseh letnih časih, socialni stiki med živalmi...). Zagotoviti je treba optimalno oskrbo rejnih živali (kakovostna krma,

zagotovitev optimalnih pogojev reje v hlevih in na izpustnih površinah). Za ekološko rejo je treba izbrati ustrezne vrste in pasme, priporočljiva je tudi izbira avtohtonih vrst in pasem živali. Paziti je treba na pravilno obremenitev kmetijskih zemljišč, ki sme biti največ 1,9 glav velike živine (GVŽ) na ha. Za zdravje živali v ekološki reji poskrbi gospodar z izborom prilagojenih vrst in pasem, primernih za lokalno okolje, z ustrezno kakovostno krmo, zagotovitvijo telesne aktivnosti, ustrezne gostote živali in primernih higienskih razmer za bivanje. Če žival vseeno zboli, jo je treba nemudoma zdraviti in jo izolirati od drugih. Za zdravljenje so primerni naravni pripravki in homeopatska zdravila, ki so dovoljena v ekološkem kmetovanju. V primeru, da to ne zadostuje, se na odgovornost veterinarja lahko uporabi tudi sintetična veterinarska zdravila. Za potrebe nadzora je treba hraniti dokazila o potrebi konvencionalnega zdravljenja in podatke o uporabljenem zdravilu. Proizvodi takih živali niso ekološki in spadajo med proizvode iz preusmeritve (Ekološko kmetovanje, 2016c).

Podlaga pri ekološki reji živali je stalež živine prilagojen lastni pridelavi krme, obremenitev do 1,9 GVŽ/ha, izpust najmanj 180 dni v celem letu, določeni so minimalni standardi glede hlevskih površin (osvetlitev, zrak, velikost in kakovost ležišč, ...), prepovedana je živalim neprilagojena reja, prav tako krmljenje mesno - kostne moke ter druge krme živalskega izvora, prepovedana je uporaba hormonov, preventivna uporaba antibiotikov in zdravil proti stresu pred zakolom, prepovedana je uporaba gensko spremenjenih organizmov (Bavec, 2001a).

2.6 EKOLOŠKA REJA GOVED

Osnova ekološke reje govedi je, da živalim zagotovimo čim bolj naravne pogoje bivanja za dobro počutje in zadovoljevanje vseh potreb po gibanju, počitku, hranjenju in socialnih stikih. Do živali moramo biti vselej spoštljivi in pozorni. Zagotoviti jim moramo optimalno raven oskrbe.

V Slovenji je dobri dve tretjini kmetijskih površin pod travinjem, zato je reja prežvekovalcev, še posebej goved, izjemno pomembna. Še bolj travnata oziroma skoraj povsem travnata je občina Logatec saj ima po statističnih podatkih popisa KMG iz leta

2010 od skupno 3.376 ha kmetijskih zemljišč v uporabi kar 3.128 ha travnikov in pašnikov. To predstavlja 92,6 % delež.

Tako je govedo kot prežvekovalec na ekološki kmetiji, zelo pomembno. Z mikrobnim encimom celulazo, ki se nahaja v vampu, govedo lahko prebavlja rastlinsko celulozo in spreminja ogromne količine obnovljivih surovin iz travnikov in pašnikov v hrano za ljudi. Govedo in drugi prežvekovalci zaradi krme, ki jo uporabljajo in zaradi gnoja, ki ga vračamo na površine, osiromašeno in izprano zemljo kultivirajo in jo naredijo rodovitno (Osterc, 1998b).

2.6.1 Bivalni pogoji

Zaradi bioloških in etoloških potreb živali, morajo biti bivalni pogoji urejeni in kontrolirani. To pomeni, da so raven prahu, temperatura, relativna vlaga zraka in koncentracija plinov v mejah, ki niso škodljive za živali. Hlev mora omogočiti dobro naravno prezračevanje in osvetlitev (Bavec, 2001a).

Predpisano je, da mora biti hlev urejen z vsaj 50 % ravne in nedrseče površine, ostalo so lahko tudi rešetke, katere ne smejo biti izbočene in ne smejo imeti ostrih robov. Zaradi primerne klime mora biti v hlevu dovolj oken in vrat, skozi katere prihaja svetloba in svež zrak. Za klimatske dražljaje, ki ugodno vplivajo na vitalnost in odpornost živali, poskrbita izpust in paša, poskrbljeno pa mora biti tudi za zaščito pred vetrom, soncem ter ostalimi vremenskimi nevšečnostim (drevesa, nadstreški) (Ekološka reja živali, 2012a).

Za primerno naravno svetlobo v hlevu morajo odprtine oken in vrat (zastekljeni del ali če so odprte) znašati vsaj 5 % talne (Priporočila za ekološko kmetovanje v Sloveniji, 1997).

Gostota živali v hlevu mora omogočati udobje in dobro počutje, ter izpolnjevati njihove specifične biološke potrebe, odvisno od vrste, pasme in starosti živali. Upoštevati mora tudi vedenjske potrebe živali, ki so odvisne predvsem od velikosti skupine in spola živali. Optimalna gostota mora zagotavljati dobro počutje živali tako, da jim nudi dovolj prostora,

da lahko stojijo v naravnem položaju, da se zlahka uležijo, da se obračajo in negujejo, zavzamejo vse naravne lege, gibe in položaje (Uredba komisije (ES) št. 889/2008).

Preglednica 1: Minimalne hlevske in zunanje površine (Bavec , 2001a).

	Hlevska površina		Zunanja površina
	(neto površina, ki je živalim na voljo)		(izpust, brez pašnikov)
	min. tel. masa (kg)	m ² /žival	m ² /žival
Krave		6	4,5
Plemensko In pitano govedo	do 100	1,5	1,1
	do 200	2,5	1,9
	do 350	4	3
	nad 350	5 z najmanj 1m ² /100 kg telesne mase	3,7 min. 0,75 m ² /100 kg telesne mase
Plemenski biki		10	30

Prosta reja

»Prosta reja je z uredbami o ekološkem kmetijstvu predpisana kot najprimernejša oblika reje govedi. Z upoštevanjem podnebnih, geografskih ali strukturnih težav slovenskih ekoloških kmetov je pri nas izjemoma dovoljeno še naprej privezovati živali na malih KMG, ki redijo do 20 GVŽ. Vendar le če je zagotovljen dostop do pašnikov v pašni dobi in vsaj dvakrat tedensko dostop do površin na prostem (izpust) v času, ko paša ni mogoča. Za oceno primernosti take reje morajo pogoje oceniti s pomočjo indeksa ustreznosti reje živali (IURŽ). Priporočljivo je, da se tudi manjše kmetije čimprej preusmerijo v prosto rejo« (Ekološko kmetovanje, 2012d).

Izpust in paša

V ekološki reji živali je treba zagotoviti pašo ali vsaj izpust z utrjeno podlago najmanj 180 dni v letu, razporejeno prek celega leta. Neizpolnjevanje izpusta je dovoljeno le v primeru neugodnih vremenskih razmer, zaradi utesnjene in strme lege kmetije ter drugi utemeljeni razlogi (Priporočila za ekološko kmetovanje v Sloveniji, 1997).

Na pašniku ali v izpustu moramo urediti primerno zaščito živali pred ekstremnimi vremenskimi pojavi, kot so razna neurja (močan veter, dež, toča,) skrajno nizke in visoke

temperature in podobno. Vsak izpust in pašnik morata imeti vsaj kakšno drevo ali nadstrešek, kamor se živali v primeru nevarnosti (na paši tudi pred plenilci) lahko zatečejo. Obvezna oskrba je ureditev vode za napajanje in posoda za dovoljeno mineralno vitaminsko mešanico.

2.6.2 Oskrba in zdravljenje

Najprej moramo živalim zagotoviti rejske razmere v skladu z njihovimi fiziološkimi potrebami. Živalim zagotovimo bivanje na nemotečih mestih zunaj geopatogenih con (mesta, kjer je izraženo negativno sevanje zaradi podzemnih vodnih žil ali tokov, geoloških prelomov, nahajališč premoga ali rud, geoloških formacij s povečano radioaktivnostjo, globalnih mrež (Curryeva, Hartmannova in tretja mreža) ali geomantičnih con. Ko bosta oba omenjena pogoja (živalim prilagojena reja na zdravem mestu) izpolnjena, bo naslednji korak prišel sam od sebe. Mišljen je tesnejši odnos med živaljo in njenim oskrbnikom ali rejcem, ki bo lahko spoznal osnovne oblike vedenja «značaj» živali ter njene globlje potrebe in strahove (Bavec, 2001d).

Pravilnik o minimalnih pogojih za zaščito rejnih živali (2010) skrbniku živali predpisuje, da mora storiti vse za zagotavljanje dobrega počutja živali, ki so v njegovi oskrbi. Preventivno mora delovati tako, da se izogne morebitnim povzročiteljem bolezni, bolečin, poškodb in motnjam v obnašanju. Za živali mora skrbeti primerno število ljudi z ustreznim znanjem, usposobljenostjo ter odgovornim odnosom do živali. Usposobljenost skrbniki dokazujejo z ustreznimi dokazili. Za vsakokratni nadzor, ki ga opravlja skrbnik živali, morajo biti zagotovljeni pogoji za potrebne preglede, vključno z zadostno osvetlitvijo objekta, tako da je mogoče opraviti pregled živali ob vsakem času. Skrbnik živali mora pravočasno zahtevati veterinarsko pomoč in oskrbo bolnih ali poškodovanih živali, veterinarsko pomoč pri porodih, kadar je potrebna, in zagotoviti ustrezno nego bolnih, poškodovanih in onemoglih živali. Prav tako je dolžan zagotoviti bolnim, poškodovanim in onemoglim živalim ločeno namestitev v primernih prostorih s suhim in udobnim nastiljem, kadar je potrebno.

Početja, kot so žaganje rogov, rezanje repov in podobno je v ekološki reji prepovedano, razen če to odobri kontrolna organizacija ali veterinar.

Za zagotavljanje zdravja je pomembno, da delujemo preventivno v smislu, da nudimo živalim dobre pogoje bivanja, da smo v oskrbi natančni, da si vzamemo čas in da živali tudi opazujemo. Ob morebitnih znakih ali sumih na morebitno bolezen takoj reagiramo in pokličemo veterinarja. Živalim moramo zagotoviti kakovostno krmo in dovolj gibanja. Bolne živali prednostno oskrbimo z naravnimi metodami zdravljenja, še zlasti s homeopatijo. Običajna zdravila so dovoljena le na podlagi navodila veterinarja, pri čemer je potrebno upoštevati dvakratno obdobje karence (Ekološka pridelava, 2016b).

Pri ekološki reji živali je potrebno izbirati avtohtone in tradicionalne ter lokalnim razmeram primerne pasme, ki so odpornejše proti boleznim in so prilagojene na rejo ter krmo.

2.6.3 Obnašanje živali

Da bi bolje razumeli, kako živali reagirajo na svoje okolje oziroma katero okolje jim najbolj ustreza, moramo poznati nekaj etoloških zahtev.

Obnašanje med gibanjem

Govedo z gibanjem uri svoja gibala, da bi bila fizično pripravljena na katerokoli nujno potrebno gibanje (leganje, vstajanje, izločanje, krmljenje,...). V naravnih razmerah je hoja večinoma povezana z iskanjem hrane. Odvisno od ponudbe hrane lahko hoja traja 10 do 12 ur na dan, pri čemer lahko živali prehodijo več kilometrov. V hlevu s prosto rejo iskanje hrane ni potrebno. Hoja je omejena na poti med različnimi funkcionalnimi območji. Čas hoje se zelo skrajša na 5 do 10 % časa, ki ga živali prehodijo na paši. Trajanje, pogostnost in način hoje so zelo odvisni od stanja tal. Živali ne hodijo rade po gladkih, drsečih, pa tudi ne po premokrih tleh. Gibanje živali je v pretesnih objektih lahko omejeno tudi zaradi omejitev, ki jih predstavlja rang posameznih živali ali skupin živali (Bavec, 2001a).

Počivanje

Govedo počiva leže, včasih tudi stoje. Pri prosti izbiri ležišča vedno poiščejo prostor v neposredni bližini črede. Čas ležanja na paši ali v hlevu s prosto rejo znaša v povprečju 10 ur na dan, večji del v nočnih urah. Enakomerna obremenitev obeh strani telesa v času ležanja je zagotovljena z 8 do 10-kratno prekinitvijo ležanja. Zato govedo vstane, se pretegne in se spet uleže na drugo stran. Nenormalno poredko ležanje pomeni zmanjšanje števila prekinitev ležanja ali znatno podaljšanje ali skrajšanje celotnega dnevnega ležanja, kar vedno kaže na pomanjkljivosti načina reje v območju ležišč (pretrda ali drseča tla, premalo prostora itn.). Če ima govedo možnost izbire, raje izbere mehka tla in območje brez prepaha (Bavec, 2001a).

Zauživanje krme in vode

Govedo ima zelo gibljiv jezik, s katerim zajeme šop rastlin, jih potegne v gobec in odgrizne s sekalci ob dentalni plošči ob hkratnem sunku glave. Dnevni čas zauživanja krme na paši je 8 do 10 ur in je razdeljen v štiri ponovitve. Živali jedo večinoma zjutraj (malo pred sončnim vzhodom) in zvečer ko se temni. Po paši nastopi prežvekovanje, ki je razdeljeno v 10 do 15 ponavljanj. V hlevu, kjer je krma ves čas na voljo, se čas zauživanja krme skrajša na 4 do 7 ur, kar je odvisno od količine, kakovosti in vsebnosti vlaknine v krmi (Bavec, 2001a).

Govedo skrbno preverja kakovost vode ob pomoči vonja in okusa. Prednost daje čisti, ogreti vodi brez okusa. Dnevna potreba goved po vodi se povečuje s starostjo, vsebnostjo suhe snovi v krmi, mlečnostjo in okoliško temperaturo. Če temperatura v hlevu naraste za eno stopinjo Celzija, se poveča poraba vode za en liter na dan. Govedo popije od 30 do 75 litrov vode na dan (Bavec, 2001a).

Pri naravnem pitju s sesanjem žival potopi gobec 3 do 4 cm globoko vse do nosnic, glavo drži pod kotom 60 stopinj glede na gladino vode. Krave so sposobne popiti od 18 do 25 l vode na minuto. Pri prostem dostopu do napajalnega korita pije krava z dnevno porabo vode 75 l v povprečju 10 do 15 krat na dan. Molznice še posebno pogosto pijejo po molži. Največ pije govedo čez dan, običajno po zauživanju krme (Bavec, 2001a).

Blatenje in uriniranje

Govedo blati približno 10 do 15 krat na dan. Na splošno velja, da lahko računamo v povprečju s 50 kg izločkov (urin in blato) na GVŽ na dan. Mehkejšje blato je pogosto posledica razburjenja in stresa ter beljakovinsko bogate krme z nizko vsebnostjo vlaknine. Za razliko od prašičev govedo ne vzdržuje čistega ležišča. Pri vstajanju med obdobji ležanja se živali pretegujejo, pri tem pa pogosto izločajo blato in urin. Največja pogostnost blatenja je po zauživanju krme in po počitku (Bavec, 2001a).

Socialno obnašanje

Goveda so čredne živali, ki jih združuje izrazita čredna zavest, močna potreba po socialnih stikih in sinhronizaciji obnašanja. Hierarhično obnašanje se izraža v vzdrževanju razdalje med živalmi. V čredah goved obstajajo trije socialni redi, ki uravnavajo odnose med živalmi:

- Vrstni red pri molži: na čelu se pogosto nahajajo živali v začetku laktacije, na koncu pa so živali s poškodbami parkljev in drugimi zdravstvenimi težavami.
- Vodstveni vrstni red: se izraža v vrstnem redu, po katerem gredo živali na pašo. Na čelu je vodilna krava, ki ob prosti izbiri odloča o smeri paše, določa čas zauživanja krme, prav tako pa odloča o času napajanja in izbiri kraja ter trajanju počitka. Vodilna krava pogosto ni po rangi najvišje uvrščena žival.
- Rang živali: je odvisen od socialne hierarhije živali v čredi. Za vzpostavitev ranga ima govedo na voljo različne vzorce obnašanja, ki segajo od šibke do močno izražene napadalnosti, npr. grožnja, boksanje, odganjanje, preganjanje in boj. Obramba pred napadalnim obnašanjem je obnašanje, ki izkazuje podrejenost. Najvažnejši obliki takega obnašanja sta umik in izogibanje.

Že najmanjši namig, ki kaže na premoč živali, ki so višje po položaju, sproži praviloma vzdrževanje večje medsebojne razdalje. To zmanjša napetost, prepreči spore in vsaki živali v čredi zagotovi dovolj prostora za gibanje (Bavec, 2001a).

Kontaktno obnašanje izvira iz nasprotno usmerjenih, socialno povezujočih sil in se izraža v socialnem lizanju, skupni paši v majhni medsebojni razdalji in telesnemu stiku med počitkom (Bavec, 2001a).

Pri izražanju prijateljskega obnašanja prenašajo tesnejše medsebojno približevanje, kot ga določa medsebojna razdalja. Na ta način živali preprečijo izolacijo po rangi nižje uvrščenih živali. Mreža medsebojnih odnosov in partnerstvo pogojujejo čredno zavest, ki omogoča vzdrževanje čvrste skupnosti (Bavec, 2001a).

V razmerah hlevske reje živalim močno omejimo življenjski prostor. Prav tako pogosto s sestavljanjem skupin in premeščanjem živali med skupinami porušimo naravne vezi in druge medsebojne odnose. To vodi k močno povečani napadalnosti, ki se je mora rejec z vso odgovornostjo zavedati (Bavec, 2001a).

Komfortno obnašanje

Sem spadajo tiste vrste obnašanja, ki stopnjujejo telesno ugodje in preprečujejo neprijetne situacije. Posebno pomembne so vrste obnašanja, ki so namenjene negi telesa (lizanje, praskanje in drgnjenje). Živali, ki se lahko prosto gibljejo, razvijejo pri teh vrstah obnašanja presenetljivo spretnost in vzdržljivost, tako da ne izpustijo nobenega dela telesa. Zato je treba v hlevu s prosto rejo predvideti namestitev krtač. Pri vezani reji predstavlja preprečitev za vrsto značilne nege resen problem (Bavec, 2001a).

3 MATERIAL IN METODE

3.1 PREDSTAVITEV OBMOČJA RAZISKAVE

Za analizo stanja ekološke reje govedi v občini Logatec smo uporabili podatke iz zbirne vloge (ZV) neposrednih plačil za leto 2016 in rezultate ankete vseh ekoloških rejcev govedi. Anketa je poleg osnovnih podatkov o KMG vsebovala vprašanja nosilcem kdaj in zakaj so se odločili za ekološki način kmetovanja, njihovo proizvodno usmeritev, način reje govedi, pasme, trženje in mnenja o zadovoljstvu ter težavah s katerimi se srečujejo v reji. Anketa je bila izvedena delno po telefonu in delno z osebnim obiskom na kmetiji (Priloga 1: Anketa).

Za ugotovitev potencialno primernih površin za ekološki način kmetovanja smo uporabili podatke iz popisa kmetijstva 2010 Statističnega urada republike Slovenije ter podatkov iz zbirnih vlog neposrednih plačil za leto 2016.

3.1.1 Kratka predstavitev občine Logatec

Občina Logatec sodi v osrednje Slovensko statistično regijo in meri 173 km². Nahaja se na stičišču alpskega in dinarskega gorstva. Glavno mesto Logatec z nadmorsko višino 476 m je občinsko središče in predstavlja osrednji del Logaške kotline oziroma kraškega polja, ki je nastalo na stiku apnenca in manj zakraselega dolomita (Mihevc, 1999b).

V devetnajstih naseljih združenih v osem krajevnih skupnosti (KS Laze-Jakovica, KS Naklo, KS Tabor, KS Hotedršica, KS Log-Zaplana, KS Trate, KS Rovte in KS Vrh Svetih Treh Kraljev) živi okrog 13.000 prebivalcev. Geografsko je občina izredno razgibana. Ravnsko področje predstavljajo Logaško polje, Hotenjsko polje in Planinsko polje. Ostala področja so gričevnat in hribovit svet predalpskega pogorja. Najvišja točka občine Logatec je vrh Srnjak na Hrušici in meri 918 m. Najnižjo točko pa najdemo na Planinskem polju, katerega dno je 443 m nad morjem.

Občina Logatec obsega planote in vmesna polja na jugozahodu Ljubljanske kotline. Po naravnih značilnostih se ločujejo manjše geografske enote: suha in zakrasela Logaška

kotlina, s preperelino pokrito Hotenjsko podolje, tipično kraško Planinsko polje, iznad katerega se v njegovem zahodnem obrobju dviga zakrasela, z gozdom porasla Hrušica. Na severovzhodnem obrobju se dviga gozdnati svet Pokojiške planote z Ljubljanskim vrhom (819 m). Območje občine na severu obrobja predalpsko hribovje, ki z Rovtami sega na ravno dno Logaškega polja. Vode, ki pritekajo s hribov med Rovtami in Zaplano na severu, ponikajo prej, preden dosežejo severni rob Logaškega polja in se podzemno pretakajo proti Ljubljanskemu barju (Enciklopedija Slovenije, 1992).

Nižinski kraški predeli občine Logatec

Največji ravninski del v občini je tipično kraško Planinsko polje z naseljem Laze in Jakovica. Z nadmorsko višino 450 m je najnižje ležeče polje v Notranjskem podolju in je 5 km dolgo ter 2,5 km široko. Polje je nastalo ob Idrijskem prelomu. Obrobje gradi zakraseli kredni in jurski apnenec, dno pa tudi triasni dolomit, ki se v ozkem pasu vleče od Grčarevca čez Jakovico in po dnu polja proti Uncu na jugovzhodu. Pas neprepustnega dolomita prisili vodo, ki se podzemno pretaka proti izvirov na Vrhnikih, da se pred oviro dvigne na površje, jo prečka in na severovzhodni strani polja ponovno ponikne v apnenec. Vode, ki ob večjih padavinah pritekajo na Planinsko polje iz treh strani (iz Planinske jame, iz izvira Malni, in iz Hrušice ter Hotenjskega podolja) povzročajo velike poplave tudi večkrat na leto. Ker le te na površju raztapljajo apnenec in dolomit, je dno polja popolnoma ravno in prekrito z le nekaj metrov debelo plastjo ilovnatih in peščenih naplavin. Zaradi večkratnih dolgotrajnih poplav na Planinskem polju prevladujejo travniki z združbami močvirnih tipov (npr. v Sloveniji edino rastišče travniške modre čebulice-*Scilla litardierei*). Njiv, katerih je zelo malo so na rahlo dvignjenem robu poplavne ravnice. Poplavni travniki, močvirja in barja notranjskih kraških polj spadajo med pomembnejše in z naravovarstvenega vidika v evropskem smislu v ogrožene habitate (Mihevc, 1999b).

Logaško polje nastalo na stiku dolomita in apnenca je veliko okrog 6 km² in leži prečno na smer Notranjskega podolja na nadmorski višini od 470 do 490 m. Na zahodni strani priteka na polje z dolomitnega gričevja potok Logaščica in ponika v obzidan ponor Jačko v središču Logatca. Od tu pa teče dalje proti izvirov Ljubljanice na Vrhnikih. Na severnem

delu je dolina Pusto polje, na katerem so vidni ostanki naplavin potokov iz Rovtarskega hribovja. Eden od dokazov, da mimo Logaškega polja teče podzemeljska Ljubljanica s Planinskega polja proti Barju, je veliko število koliševk na Logaškem ravniku vzhodno od polja (Mihevc, 1999b).

Hotenjsko podolje je kraški ravnik in poteka od Kalc (480 m) proti Godoviču (600 m). Na vzhodu ga obdaja Rovtarsko hribovje, na severu Idrijsko hribovje in na zahodu gozdnata planota Hrušica. Podolje je nastalo v coni Idrijskega preloma ter sestavlja severozahodni del Notranjskega podolja. Valovito uravnano dno gradijo triasni dolomiti ter jurski in kredni apnenec. Površje podolja je kamnito in močno razčlenjeno z vrtačami in več kraškimi jamami, med katerimi je nekaj globokih brezen. Več ravninskega dela je predvsem v naselju Hotedršica in njeni bližnji okolici (Mihevc, 1999a).

Za kraške pokrajine je značilno kamnito površje z vrtačami, udornicami, uvalami, kraškimi polji, kraškimi ravniki ter suhimi in slepimi dolinami. Zaradi velike podzemne propustnosti so območja podvržena sušnosti, kljub relativno velikim količinam padavin v poletnih mesecih. Na krasu, kjer kemično preperevanje prevladuje nad mehničnem je zemlja pretežno glinasta. Kras zaradi svojih podnebnih in pedoloških značilnosti kmetijski dejavnosti ni naklonjen. Pašniki osnovani na plitvi rendzini in plitvih kambičnih tleh, ki jih spremlja površinska skalovitost, onemogočajo intenzivno kmetijsko rabo (Program razvoja podeželja, 2015).

Hribovit in gorsko višinski del občine Logatec

Sem spadajo vsi ostali deli občine, od hribovitih predelov okoli Logaške kotline, Planinskega in Hotenjskega polja, Novega Sveta, Žibrš (Hotenjske, Logaške in Rovtarske), Medvedjega Brda, Zaplane, Petkovca, Rovt, Praprotnega Brda, Hleviš, Hlevnega Vrha, Vrha Svetih Treh Kraljev in Lavrovca, kjer je na vrhu istoimenskega hriba najvišja točka (okrog 887 m), ki je še poseljen in je v kmetijski rabi. Vmesne planote segajo do okoli 500 m nadmorske višine.

3.1.2 Klimatske razmere v občini Logatec

Za notranjsko kraško območje je značilna menjava mediteranskega in celinskega podnebja. V višjih predelih na severu prevladuje gorsko podnebje. Povprečna letna temperatura se giblje med 6 do 10 stopinj Celzija. Najtoplejša meseca sta junij in julij, najhladnejši pa je januar. Povprečne temperature povedo, da v občini Logatec poletja niso vroča in da so zime precej mrzle. V zaprtih kraških depresijah se pojavljata temperaturni in vegetacijski obrat, katerega spremlja pogostejša megla s hladnim zrakom. Pojav povzroča pozne spomladanske (še v začetku junija) ali zgodnje jesenske pozebe (že septembra). Na Notranjskem pade razmeroma veliko padavin, ki običajno prihajajo z južnimi in jugozahodnimi toplejšimi vetrovi. Količina se giblje preko 1100 mm letno. Največ padavin pade novembra in nato junija (drugi vrhunec), najmanj pa v februarju. Velik del padavin pade v obliki snega, ki lahko obleži na visokih kraških planotah pogosto do aprila ali celo maja. V pasu, kjer se mešajo celinske in sredozemske zračne gmote, se pozimi lahko pojavlja žled (Mihevc, 1999d).

Klimatske spremembe, ki se vse pogosteje odražajo z ekstremnimi vremenskimi pojavi (neurja, poplave, suše,...) z odkloni od standardnih in povprečnih vrednostih izmerjenih za posamezno območje pomenijo, da bo potrebno v bodoče do okolja ravnati odgovorneje na vseh področjih. V kmetijstvu so to prav gotovo sonaravne in okolju prijazne tehnologije pridelave in reje.

3.1.3 Kmetijstvo v občini Logatec

Celotna občina Logatec sodi v območje z omejenimi naravnimi dejavniki za kmetijstvo (OMD). Po podatkih MKGP iz leta 2014 je bilo v občini Logatec v OMD območju (celotna občina) 3.207,30 ha kmetijskih zemljišč v obdelavi. Od tega je bilo v gorskem območju 1.998,85 ha, v hribovitem območju 19,96 ha, v kraškem območju 1.164,52 ha, v strmem območju 18,29 ha, v osnovnem 2,90 ha in drugem območju 2,77 ha (Cunder in Bedrač, 2015).

Preglednica 2: Podatki popisa kmetijstva iz leta 2010 za občino Logatec (SURS, 2010) in ZV 2016

VRSTA	ŠTEVILO (SURS)	ŠTEVILO (ZV 2016)
Kmetijska gospodarstva (KMG)	408	357
KMG z rejo goved	295	246
Kmetijska zemljišča v uporabi (KZU)	3.376 ha	2.858 ha
Trajni travniki in pašniki	3.128 ha	
Glav velike živine (GVŽ)	3.710	2.454
GVŽ/KZU	1,09	0,85
Goveda (kosov)	4.152	
Krave	1.398	
Krave molznice	721	
Krave dojlje	677	

Naravna rodovitnost kmetijskih površin je zaradi kraškega terena (vrtače, ponori) strmih leg in pogosto neugodnega vremena nizka. Dodatne težave predstavljajo neugodna posestna struktura, razdrobljenost posesti ter na Planinskem polju pogoste in dolgotrajne poplave. Kmetijska dejavnost v občini Logatec je zaradi neugodnih pedoloških in klimatskih razmer v pretežni meri slabo razvita. Prevladuje govedoreja in z njo povezano travništvo ter pašništvo. Produktivnost travinja je nizka. V poprečju se dosejajo dva do trije odkosi krme. Veliko je površin (senožeti), ki se kosijo zgolj enkrat. Poljedelske kulture (v glavnem koruzo za silažo) pridelujejo le intenzivnejši rejci večjih KMG. Zadnjih pet let v občini Logatec uveljavlja subvencije (neposredna plačila) okrog 360 KMG. Od tega je poprečno 200 takih, ki redijo goveda. S prirejo mleka se ukvarja le še okoli 80 kmetij. Dva rejca le tega tržita preko mlekomatov v Logatcu, Vrhniki in Cerknici. Vsi ostali so usmerjeni v rejo krav dojlj in pitanje govedi. Trend naraščanja pa se v zadnjih letih kaže v neposredni prodaji mleka in mlečnih izdelkov na domu. Po najnovjših podatkih ZV 2016 je v občini Logatec 357 KMG s skupno 2.858 ha kmetijskih zemljišč v uporabi (upoštevajoč dva nosilca, ki subvencije uveljavljata na Vrhniki). Če od tega odštejemo 111 KMG, ki goved ne redijo, dobimo skupaj 246 KMG ki redijo 2.454 GVŽ govedi. Površine in živali Pedagoško raziskovalnega centra (PRC) za živinorejo Biotehniške fakultete niso upoštevane. Podatek statističnega popisa iz leta 2010 (pregl. 2) v primerjavi s podatkom ZV 2016 kaže na to, da so se KZU v zadnjih petih letih zmanjšale iz 3.376 ha na 2.858 ha. Predvidevamo, da je vzrok nastale razlike v površini zemljišč deloma

posledica zaraščanja in deloma ne uveljavljanja površin v grafični enoti rabe (GERK) v ZV.

Primerjave ostalih podatkov popisa iz leta 2010 (pregl. 2) ter podatkov iz ZV 2016 kažejo na to, da se je v zadnjem pet letnem obdobju zmanjšalo tudi število KMG, KZU, GVŽ, goved,...

Občina Logatec je tako za intenzivnejše kmetovanje primerna predvsem v nižinskih predelih kot so Logaško polje, Hotenjsko polje in Planinsko polje (slednje z določenimi omejitvami zaradi Notranjskega regijskega parka) ter s primerno prilagojeno mehanizacijo za gorski in hriboviti svet na planotah Rovtarskega pogorja.

Zaradi neugodnih naravnih danosti za razvoj kmetijstva je v občini Logatec veliko neizkoriščenih možnosti za sonaravne oblike kmetovanja, med katere sodi ekološka reja govedi. Podeželje občine Logatec je v primerjavi z nekaterimi drugimi nižinskimi predeli države dokaj čisto, kmetovanje v velikem primeru tradicionalno in okolju prijazno. Kmetijska pridelava je ekstenzivna in kot taka že sedaj ne uporablja mineralnih gnojil in pesticidov. To je potencial za vključitev v ekološko kontrolo.

4 REZULTATI

4.1 EKOLOŠKA GOVEDOREJA V OBČINI LOGATEC

4.1.1 Začetki ekološkega kmetijstva v občini Logatec

Ekološka govedoreja v občini Logatec se je začela s prelomom v novo tisočletje (leta 2000), ko se je ekološko kmetijstvo začelo razvijati tudi drugod po Sloveniji. Prva kmetijska gospodarstva, ki so se vključila v ekološko kontrolo, so bila usmerjena v rejo govedi.

Večja zavedanja o pomenu varovanja okolja, s tem pa zdravja ljudi, so se začela po sprejetju strategije razvoja slovenskega kmetijstva v letu 1993, ko so se na temo naravi prijaznega načina kmetovanja pričele izobraževalne aktivnosti kmetijsko svetovalne službe (KSS) tudi iz področja ekološkega kmetijstva.

KMETIJSKI ZAVOD LJUBLJANA
 ODDELEK ZA KMETIJSKO SVETOVANJE LOGATEC
 Tovarniška 3, 1370 Logatec
 Tel. 742-933

datum: 5.marec1997

VABILO NA PREDAVANJE

**EKOLOŠKO KMETIJSTVO -
 KMETIJSTVO PRIHODNOSTI**

Ekološko kmetijstvo ni star način kmetovanja, temveč obsega metode, ki tradicionalna, od nekdanj veljavna vedenja o naravnih dogajanjih združuje s sodobnimi ekološko ustreznimi metodami.

Ekološko kmetijstvo je resnično **trajnosten način pridelovanja hrane**, ki v sožitju z naravo zagotavlja ohranitev kulturne krajine in rodovitnost **zdravih tal**, iz katerih uspevajo **zdrave rastline**. Te hranijo naše živali in nam dajejo živila visoke prehranske vrednosti. **Zdrava živila** rastlinskega in živalskega izvora, ki vsebujejo veliko kakovostnih sestavin, so najpomembnejša predpostavka **za človekovo zdravje**.

O tem se boste lahko prepričali
v sredo, 12. marca 1997 ob 9.uri
 v sejni sobi KZ Logatec.

VABLJENI ! Kmetijska svetovalna služba
Roman Rupnik, ing.zootehnik

Kmetijsko svetovalni zavod Ljubljana
 KMETIJSKO SVETOVALNI ZAVOD
 Ljubljana, T. 742-933

Izpostava LOGATEC
 tel.: 011 754 - 29 - 33
 E-pošta: kss.logatec@kzgm.si

Datum: 27.10.2003

ZADEVA: OBVESTILO

**EKOLOŠKO KMETIJSTVO
 PRIJAVA NA UVAJALNI EKOLOŠKI SEMINAR**

Če se zanimate za ekološki način kmetovanja vas prosimo, da se do 30.oktobra prijavite na enoto kmetijske svetovalne službe Logatec. Na podlagi interesa bomo v program zimskega izobraževanja vključili tudi uvajalni ekološki seminar.

Kmetijski svetovalec
 Roman Rupnik, inž.kmetijstva

Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije
 Kmetijsko gospodarstvo, zavod Ljubljana
 Kmetijska svetovalna služba

Slika 1: Vabilo in obvestilo na predavanje in uvajalni seminar

Poleg animacijskih predavanj in osebnih svetovanj so kmetje potrebne informacije za vključitev v ekološki način kmetovanja lahko dobili tudi v takratnih lokalnih medijih (Logaške novice, Notranjske novice, radio Krpan,...). Za vstop v predpisan način kmetovanja so prav gotovo pripomogle prve finančne podpore republike Slovenije v letu 1999. To potrjuje podatek, da je bilo leta 1998 v Sloveniji v kontrolo vključenih le 41 kmetijskih gospodarstev, v letu 2000 pa že 600 (SKOP, 2001).

Notranjske novice, sreda, 24. december 2003

Kmetijska svetovalna služba

Ekološko kmetijstvo je eden od sodobnih načinov gospodarjenja

Ekološko kmetijstvo lahko zagotovi obstoj marsikatere kmetije, s tem pa omogoči tudi ohranitev kulturne krajine.

Napačno je pojmovanje, da gre pri ekološkem kmetovanju za star, tradicionalen način kmetovanja z nizko donosnostjo. Ekološko kmetijstvo je ena od sodobnih razvijajočih se oblik trajnostnih metod gospodarjenja, ki namesto spora z naravo išče rešitve v celostnem pristopu k spoznavanju mnogovrstnih medsebojnih povezav v naravnih sistemih.

V postopku pridelave hrane temelji na ravnovesju v sistemu tla-rastline-živali-človek in krogotoku hranil v njem. V rastlinski pridelavi so zelo pomembne podlage: pravilen kolobar ter skrb za ohranjanje rodovitnosti tal. Prepovedana je uporaba lahkotopnih

mineralnih gnojil in sintetičnih sredstev za varstvo rastlin. Rastlinska pridelava temelji na uporabi organskih gnojil.

Za varstvo rastlin se uporabljajo različni ukrepi, kot so izbor odpornejših sort, pravilna obdelava tal, uporaba koristnih žuželk (predatorjev), različnih vab, lepljivih plošč ... Za varstvo rastlin so dovoljena sredstva npr. baker, žveplo, različni rastlinski izvlečki, sredstva iz bacillus thuringiensis ...

Pri reji živali mora biti stalež živali prilagojen lastni pridelavi krme na kmetiji, za vse kategorije živali morajo biti urejeni izpusti, vsaj 180 dni preko cellega leta. Reja živali (npr. perutnine) v kletkah ni dovoljena. Določeni so minimalni standardi glede hlevskih površin. Prepovedano je krmljenje živali s krvno in kostno moko ter drugimi živalskimi ostanke. Prepovedana je uporaba hormonov, preventivna uporaba antibiotikov ter zdravil proti stresu med prevozom in zakolom. Ne dovoljuje se reja živali, ki so bile vzrejene na podlagi genske manipulacije.

Pravila ekološkega kmetovanja določa Pravilnik o ekološki pridelavi in predelavi kmetijskih pridelkov oziroma živil (Ur. list RS št. 31/01). V kolikor bi želeli kmetovati na ekološki način, pokličite KGZS - Zavod Maribor, Vinarska 14, tel.: 02 228 49 00 in dobili boste ves potrebne informacije (prijavne obrazce). **Kmetijski svetovalec Roman Rupnik, inž. kmetijstva**

Slika 2: Članek v Notranjskih novicah (Rupnik, 2003)

Prvi rejec govedi iz občine Logatec se je v ekološko kontrolo vključil leta 2000. Tako prvi, kot tudi kasnejši interesenti so morali pred tem opraviti tridnevni uvajalni ekološki seminar (Slika 1, obvestilo z dne 27.10.2003)

Po vstopu Slovenije v EU je MKGP finančne vzpodbude za ekološko kmetovanje vključilo v slovenski kmetijsko okoljski program (SKOP) programa razvoja podeželja (PRP). Ob koncu programskega obdobja 2007-2013 se je višina podpor za ekološko kmetijstvo zviševala (v preusmeritvenem obdobju celo do 450 evrov/ha), zaradi česar se je zanimanje med kmeti v občini Logatec povečalo.

4.1.2 Število ekoloških kmetij z rejo govedi

Po podatkih ZV 2016 je danes v občini Logatec 19 kmetijskih gospodarstev, ki se ukvarja z rejo govedi na ekološki način. Nahajajo se na celotnem območju občine, od Jakovice na Planinskem polju, Grčarevcu, Žibrš, Ravnika, Rovtarskih Žibrš, Zaplane, Rovt, do Hleviš, Praprotnega Brda in Lavrovca.

Preglednica 3: Analiza ekološko govedorejskih kmetij v občini Logatec (stanje 01.02.2016)

ŠT. KMETIJE	ŠT. GOVED	GVŽ	OMD (ha)	EK(ha)	VKLJUČITEV
1	13	9,25	11,31	11,05	2012
2	60	45,85	40,35	40,2	2010
3	12	7,7	28,14	27,53	2000
4	7	4,05	8,67	8,58	2008
5	9	7,9	20	19,69	2002
6	6	3,9	15,87	15,59	2005
7	5	4,3	5,82	5,64	2014
8	7	5,05	8,34	8,12	2013
9	10	6,85	8,6	8,42	2013
10	19	17,5	16,54	16,24	2003
11	21	13	15,82	15,82	2004
12	12	6,85	9,64	9,53	2008
13	17	10,65	12,84	12,66	2003
14	28	18,75	16,6	16,21	2012
15	18	12,05	12,13	12,01	2013
16	17	10,6	13,39	13,34	2014
17	11	6,1	5,08	5,07	2013
18	17	12,6	15,33	15,27	2014
19	15	8,95	9,61	9,55	2010
SKUPAJ	304	211,9	274,08	270,52	

GVŽ-glav velike živali, OMD-območje z omejenimi dejavniki, EK-ekološko kmetijstvo

Vsi ekološki rejci goveda v občini Logatec redijo na skupno 270,52 ha površin (trajni travniki, šifra 1300) vključenih v ekološko kontrolo 304 goveda oziroma 211,9 GVŽ (stanje 1.2.2016). Največje ekološko KMG ima v reji 60 goved, najmanjše pa le 5 goved.

V primerjavi z vsemi KMG po podatkih ZV 2016, je delež ekoloških govedorejcev 5,3 %. Od 2.454 GVŽ je v ekološki kontroli 212 GVŽ, kar predstavlja 8,6 % vseh goved v občini.

4.1.3 Rezultati ankete

Zbrane podatke ankete ekoloških govedorejcev smo obdelali po posameznih vprašanjih in jih v nadaljevanju predstavljamo.

4.1.3.1 Razlogi za odločitev v ekološko rejo govedi

Na podlagi več možnih odgovorov je med nosilci ekoloških KMG prevladal ekonomski razlog. Večina (14 izmed 19 vprašanih) je na vprašanje, zakaj ste se odločili za EK odgovorila, da zaradi subvencij države, torej neposrednih plačil za pokritje višjih stroškov, ki nastajajo pri predpisanemu načinu kmetovanja. Takoj za njimi, 12 kmetov je dejalo, da so vstopili v EK tudi zaradi pridelave zdrave in varne hrane. Osem je bilo takih, ki so istočasno poudarili oboje, torej ekonomski in zdravstveni razlog. Odločitev zaradi varovanja okolja je izrazilo 7 vprašanih. Razlog, da so že prej kmetovali povsem naravno so navedli štirje. Le trije pa so poleg subvencij, zdrave in varne hrane ter varovanja okolja izpostavili tudi možnost boljšega trženja.

Zgolj zaradi enega razloga sta se odločila le dva vprašana. Eden zaradi subvencij, drugi pa zato, ker je že prej kmetoval povsem sonaravno, ekstenzivno, brez mineralnih gnojil, brez pesticidov,... Dva razloga je navedlo 13 nosilcev KMG, tri razloge pa le štirje. Nihče ni navedel štiri ali vse razloge (po vprašalniku 5).

Preglednica 4: Razlogi za vključitev v ekološko govedorejo (možnih je bilo več odgovorov)

VRSTA RAZLOGA	SKUPAJ
Subvencije	14
Zdrava in varna hrana	12
Varovanje okolja	7
Ker je bilo kmetovanje že prej ekstenzivno (brez min. gnojil, pesticidov in močnih krmil, ...)	4
Lažje trženje	3

4.1.3.2 Glavni pobudniki in animatorji za sprejeto odločitev o vstopu v ekološko govedorejo

Na anketno vprašanje, kdo je bil glavni animator za odločitev kmetov v vstop v ekološki način kmetovanja je 14 vprašanih izmed 19 odgovorilo, da je bila to kmetijska svetovalna služba. Pet kmetijskih gospodarstev je potrebne informacije dobilo od znancev, s tem, da sta dva od teh odločitev sprejela tudi na podlagi potrebnih informacij KSS. Eden je dejal, da so za odločitev zaslužni mediji in KSS, eden je odgovoril, da ga je za vstop v EK prepričal oče, ki je že izvajal ekološko rejo govedi in eden je dejal, da se je za vstop v EK odločil na podlagi informacij kontrolne organizacije Kon-Cert (kontrola in certificiranje).

Preglednica 5: Glavni pobudniki oz. animatorji za sprejeto odločitev o vstopu v EK

ODLOČITEV SPREJETA NA PODLAGI	št. odgovorov
Kmetijsko svetovalna služba	14
Mediji	1
Znanci	5
Starši	1
Kontrolna organizacija	1

4.1.3.3 Časovna vključitev v ekološko kontrolo

Prvi rejec govedi se je v ekološko kontrolo vključil leta 2000. Naslednji v letu 2002, dva v letu 2003, leta 2004 in 2005 sta se vključila vsako leto eden, leta 2008 in 2010 in 2012 vsako leto po dva nova, v letu 2013 so se na novo vključili kar štirje, v letu 2014 trije, v letu 2015 in 2016 pa nihče.

Preglednica 6: Časovna vključitev v ekološko rejo govedi

LETO	ŠTEVILO KMETIJ
2000	1
2002	1
2003	2
2004	1
2005	1
2008	2
2010	2
2012	2
2013	4
2014	3

Analiza podatkov kaže na to, da je bil interes vključevanja večji v obdobju, ko je bila večja tudi finančna podpora (konec PRP 2007 - 2013 in v začetku novega PRP 2014).

Kar 18 kmetij je za kontrolno organizacijo izbrala Inštitut KON-CERT (Vinarska 14, Maribor) in le eden je izbral IKC UM (Pivola 8, Maribor)

4.1.3.4 Proizvodna usmeritev in letna prireja, pasme govedi ter način reje

Vsi ekološki govedorejci redijo goveda za prirejo mesa. Večinoma je to tehnologija reje krav dojilj in vzreja telet. Manjša KMG krave tudi molzejo, mleko pa poleg lastne porabe dajejo teletom.

Tehnologija reje krav dojilj pomeni, da se krav ne molze. Uporabljene pasme so praviloma v kombiniranem tipu (rjava, lisasta), mesne pasme in križanke z mesnimi pasmami. Po genetskih lastnostih imajo mleka precej manj oziroma ravno dovolj za odrejo lastnega teleta. Običajno so teleta ves čas pri kravi in sesajo po volji.

Tržni proizvodi anketiranih ekoloških rejcev so odstavljena teleta in telice (prodaja za nadaljnjo rejo ekološkim kmetom). Nekateri pitajo teleta do starosti 6 mesecev, drugi celo do 9 mesecev. Povprečna teža telet ob oddaji v klavnico znaša okrog 150 do 160 kg ali v

določenih primerih celo do 250 kg. V klavnico gredo tudi pitanci do končne teže (klavna zrelost) in izločene krave.

Na vseh 19 KMG z ekološko rejo govedi redijo več pasem. Največji delež predstavlja lisasta pasma (13 rejcev), sledi rjava (7 rejcev), križanci z limuzin (6 rejcev), limuzin (5 rejcev), cika in križanci z limuzin (4 rejci) ter križanci lisaste pasme z mesnimi pasmami kot so belgijsko plavo govedo, šarole in škotsko govedo (1 rejec). Po številu govedi prevladuje limuzin pasma.

Preglednica 7: Pasemska sestava ekoloških rej govedi

PASMA	ŠTEVILO KMETIJ
Rjava	7
Lisasta	13
Limuzin	5
Cika	4
Lisasta z mesno	1
Belgijsko plavo	1
Križanci z mesno	4
Križanci z limuzin	6
Škotsko govedo	1
Lisasta s šarole	1

Prosto rejo imajo na petih ekoloških KMG. Največ (10 kmetij) ima vezano rejo in urejen izpust govedi. Na štirih KMG imajo kombinirano rejo (delno vezano, delno prosto rejo). Na vseh 19 KMG pa živali tudi pasejo. Pašna sezona traja okrog šest mesecev.

Preglednica 8: Način reje na ekoloških govedorejskih KMG

NAČIN REJE	št. kmetij
Prosta	5
Vezana in izpust	10
Kombinirana	4
Paša	19

Razlog, da ima največ rejcev privezana goveda in zagotovljen izpust je v tem, da so kmetije majhne in hlevi stari. Investicija v novogradnjo ali adaptacijo hleva v večini primerov ni ekonomsko upravičena.

4.1.3.5 Trženje ekoloških proizvodov

Vsi ekološki rejci tržijo žive živali neposredno na domu za nadaljnjo rejo ter preko organiziranega odkupa (za zakol). Z neposredno prodajo mesa in suhomesnatih izdelkov na domu se ukvarja le 7 rejcev. Ostali izjavljajo, da težko dobijo kupca, ki bil pripravljen plačati po višji ceni kot je konvencionalno prirejeno meso. Večina je tudi mnenja, da bi bilo potrebno več narediti na področju oglaševanja in iskanja primernih tržnih poti. Problem pri omenjeni prodaji je tudi registracija dopolnilne dejavnosti (majhni rejci in nizek prihodek).

Preglednica 9: Trženje ekoloških proizvodov

NAČIN TRŽENJA	št. kmetij
Žive živali neposredno na domu in v klavnico	19
Prodaja mesa in mesnih izdelkov neposredno na domu	7

Izmed vseh 19 ekoloških govedorejcev je samo ena kmetija, ki ima tudi predelavo na domu. To je največja ekološka kmetija. Meso predeluje v suhomesnate izdelke.

Nihče izmed 19 ekoloških govedorejcev v občini Logatec nima za svoje proizvode lastne blagovne znamke. O tem niti ne razmišljajo. Menim, da je razlog v tem, da so kmetije manjše, pretežno samooskrbne. Gotovo bi morali vsaj večji rejci narediti korak naprej tudi v smislu zagotavljanja lažje in učinkovitejše prodaje. Oglaševati bi morali svoje zdrave ekološke produkte s slogani, ki vabijo (še dodatek k besedi zdravo, naravno, lokalno pridelano,...). Za zahtevnega kupca je premalo zgolj pridobljen certifikat ekološke kontrolne organizacije. Prodajni produkti bi morali imeti lepšo vizualno podobo, kajti domiselno urejen in lepo zapakiran izdelek bo kupcu prej padel v oči.

4.1.3.6 Zadovoljstvo zaradi odločitve vstopa v ekološko govedorejo

Večina (15 KMG) vključenih v ekološko rejo govedi je z odločitvijo za vstop v ekološko kmetijstvo zadovoljna. Šest nosilcev ekoloških KMG ni več zadovoljnih. Dva se o omenjenemu nista znala opredeliti. Glavni razlog nezadovoljstva kmetje navajajo bistveno zmanjšano finančno podporo države in EU, katera ne krije višjih stroškov prireje.

Omenjeno pa niti ne bi bil problem, če bi rejci uspeli dobiti kupce, kateri bi bili pripravljeni za večjo kakovost plačati več.

Preglednica 10: Zadovoljstvo z odločitvijo o vstopu v ekološko govedorejo

ZADOVOLJSTVO	ŠTEVILO KMETIJ
Da	13
Ne	4
Neopredeljeni	2

4.1.3.7 Največje težave s katerimi se srečujejo ekološki rejci goved

Na postavljeno vprašanje »Navedite največje težave s katerimi se srečujete« je kar 17 nosilcev ekoloških kmetijskih gospodarstev odgovorilo, da je na prvem mestu nizek prihodek. Štirje so poleg nizkega prihodka izpostavili tudi lego. Trije so prav tako poleg slabega prihodka omenili težave z izpolnjevanjem evidenc. Trije pa vidijo težave tudi v neurejenem trgu. Težavo zaradi pomanjkanja delovne sile je navedel le eden. Eden je izpostavil tudi problem ločene paše za bikce in posebej za teličke. Popolnoma zadovoljen in povsem brez težav je zgolj en rejec, največji izmed vseh v občini Logatec. Ta je lahko zgled in promotor ostalim, ki se o omenjenem načinu kmetovanja šele odločajo.

4.1.3.8 Starost in izobrazba nosilcev ekoloških govedorejcev v občini Logatec

Vzpodbuden je podatek, da je kar sedem nosilcev ekoloških rejcev govedi v občini Logatec starih od 31 do 40 let. Pet nosilcev sledi v starosti 40 do 50 let, trije v starosti 50 do 60 let, trije od 60 do 70 let in le eden v starosti 80 let.

Preglednica 11: Starost nosilcev ekoloških govedorejcev v občini Logatec

STAROST NOSILCEV KMG	ŠTEVILO KMETIJ
Od 30 do 40 let	7
Od 40 do 50 let	5
Od 50 do 60 let	3
Od 60 do 70 let	3
Od 70 do 80 let	1

Tudi po izobrazbeni strukturi so podatki dobri. Kar 12 nosilcev ekološke govedorejske kmetije ima poklicno ali višjo izobrazbo. Le en nosilec nima dokončane osnovne šole. Šest jih ima osnovno šolo, štiri imajo poklicno šolo in šest srednjo šolo, eden ima višjo in eden celo visoko šolo. Glede na to, da uspešno ekološko kmetovanje zahteva nova znanja in dopolnitve v znanju se ekološki kmetje redno udeležujejo vseh izobraževanj javne službe kmetijskega svetovanja. Zavedajo se namreč, da je polovično znanje nevarnejše od neznanja.

Preglednica 12: Izobrazba nosilcev ekoloških govedorejcev v občini Logatec

IZOBRAZBA NOSILCEV KMG	ŠTEVILO KMETIJ
Nedokončana osnovna šola	1
Osnovna šola	6
Poklicna dva ali triletna šola	4
Srednja štiriletna šola, 5 stopnja	6
Višja šola, 6 stopnja	1
Visoka šola, 7 stopnja	1

4.1.3.9 Družbeno ekonomska struktura in dopolnilna dejavnost ekoloških govedorejcev v občini Logatec

Od 19 ekoloških kmetijskih gospodarstev sta le dve čisti kmetiji in 17 mešanih. To pomeni, da so v občini Logatec ekološki rejci govedi v večini dodatno zaposleni izven kmetije. Prihodek zgolj od kmetijstva namreč ni dovoljšen za zadovoljivo življenje družin na podeželju. Kar nekaj je takih, ki so že upokojeni, finančno nimajo težav in kmetujejo povsem neobremenjeno. Delo na kmetiji jim pomeni sprostitev in krepitev fizične ter mentalne moči.

Le 5 KMG ima poleg reje govedi tudi dopolnilno dejavnost, s.p. ali podjetje. Prihodek iz ekološkega kmetijstva jim pomeni le dodatni manj pomemben vir zaslužka. Veliko več jim pomeni, da imajo doma pridelano kakovostno, varno in zdravo hrano.

4.1.3.10 Struktura kmetijskih zemljišč ekoloških govedorejcev v občini Logatec

Preglednica 13: Kmetijska zemljišča ekoloških govedorejcev v občini Logatec

ŠT. KMETIJE	OMD (ha)	EK (ha)	TRAJNI TRAVNIKI (ha) Šifra 1300 In 1320	NJIVE (ha) Šifra 1100	TRAJNI SADOVNJAKI (ha) Šifra 1222
1	11,31	11,05	11,25	0,06	0
2	40,35	40,2	40,31	0,04	0
3	28,14	27,53	27,7	0,08	0,36
4	8,67	8,58	8,66	0,01	0
5	20	19,69	19,36	0,53	0,11
6	15,87	15,59	15,46	0,08	0,33
7	5,82	5,64	5,75	0,06	0,01
8	8,34	8,12	8,2	0,14	0
9	8,6	8,42	8,51	0,09	0
10	16,54	16,24	16,3	0,09	0,15
11	15,82	15,82	15,82	0	0
12	9,64	9,53	9,61	0,03	0
13	12,84	12,66	12,8	0,04	0
14	16,6	16,21	16,32	0,2	0,08
15	12,13	12,01	12,1	0,03	0
16	13,39	13,34	12,99	0,02	0,38
17	5,08	5,07	4,41	0	0,67
18	15,33	15,27	15,32	0,01	0
19	9,61	9,55	9,44	0,17	0
SKUPAJ	274,08	270,52	270,31	1,68	2,09

OMD-območje z omejenimi dejavniki, EK-ekološko kmetijstvo

Vsi ekološki rejci imajo pretežno vse površine pod travinjem (po ZV šifra 1300 – trajni travniki in šifra 1320 – travniki v zaraščanju). Ravninske in manj strme travnike kosijo za zimsko pripravo krme (silaža, seno, otava). V večini primerov so zemljišča majhne strukture in razdrobljena. Slabše površine koristijo za pašo govedi (šifra 1300 – trajni travniki in šifra 1320 – travniki v zaraščanju). Od skupno 274 ha KZU je le 1,68 ha njiv in 2,09 ha travniških sadovnjakov.

4.1.3.11 Gozd ekoloških govedorejcev v občini Logatec

Dobra polovica ekoloških govedorejcev ima v lasti od 10 ha do 46 ha gozda, ostali pa le od 1 ha do 10 ha. Slednji zaradi majhnosti in nizkega etata iz gozdnih sortimentov nimajo omembe vrednega prihodka. Les si pripravljajo le za lastno porabo na kmetijskem gospodarstvu. Predvsem nosilcem KMG, ki imajo v lasti več kot 20 ha gozda (7 KMG), gozd pomeni tudi možnost dodatnega zaslužka. Žal se v zadnjih dveh letih na Notranjskem

po žledolomu v smrekovem gozdu pojavlja nova naravna katastrofa. Škodljivec hrošč podlubnik oziroma t.i. lubadar je smreke masovno napadel tako, da so morali lastniki gozdov sušice (suhe smreke) posekati do golega. Dodatna težava je tudi v tem, da za sušice gospodar trenutno iztrži le še polovično ceno zdravega lesa in da se bo gozd ponovno obnovil šele čez 50 do 100 let.

Preglednica 14: Gozd ekoloških govedorejcev v občini Logatec

POVRŠINA GOZDA	ŠTEVILO KMETIJ
Od 1 do 10 ha	9
Od 10 do 20 ha	3
Od 20 do 30 ha	4
Od 30 do 40 ha	0
Od 40 do 50 ha	3

5 RAZPRAVA IN SKLEPI

5.1 RAZPRAVA

Analizo stanja ekološke govedoreje v občini Logatec smo pripravili na podlagi podatkov devetnajstih ekoloških rejcev govedi, ki so v letu 2016 oddali zbirno vlogo za neposredna plačila (subvencije), podatkov statističnega popisa kmetijstva iz leta 2010 ter osebnega poznavanja kmetijstva, še posebej ekološkega. Kot kmetijski svetovalec KGZS-Zavod LJ, izpostave Logatec se poleg številnih področij kmetijske pridelave in priraje že več kot 20 let srečujem tudi s tematiko ekološkega kmetijstva. Ta postaja predvsem v zadnjih 5 letih tema, ki zanima vedno več ljudi, tako potrošnike kot tudi kmete. Razlog je gotovo povečano vedenje o koristnosti zdrave, domače, lokalno pridelane hrane, še posebno ekološke za zdravje in dobro počutje.

Napredni ekološki rejci poleg omenjenega vidijo tudi možnost, da na ta način ohranijo svoja kmetijska gospodarstva vitalna. Z nadaljnjim prizadevanjem v razvoj in trženje upajo na večji prihodek od prodanih produktov. Tržne možnosti se odpirajo tako v Logatcu, kamor se naseljujejo prebivalci mestnih središč (Ljubljana in okolica) kot tudi v samem mestu Logatec z uvedbo lokalne tržnice.

Raziskava je pokazala, da je z vstopom v ekološko kmetijstvo zadovoljnih 68 % govedorejcev, a hkrati navajajo kot največjo težavo v 89 % nizek prihodek. Z omenjenim se ne moremo strinjati, kajti zadovoljstvo in slab poslovni rezultat ne gresta skupaj. Predvidevamo, da so to rejci, ki imajo zagotovljena še druga finančna sredstva izven kmetijstva (redno zaposleni, upokojenci, podjetniki). To so in bodo še naprej največji potencialni ekološki pridelovalci in rejci.

Čisti kmetje vključeni v ekološko govedorejo zgolj iz prihodka kmetijske dejavnosti težko živijo in si ne morejo privoščiti visokega standarda bivanja, še manj pa da bi lahko investirali v razvoj. Takšnih ekoloških govedorejcev je v občini Logatec zelo malo. In tisti ki so, bi gotovo morali s strani države in EU dobiti večjo podporo.

Ocenjujemo, da z omenjenim trendom vključevanja polkmetov oziroma mešanih kmetij v ekološko kmetovanje ne bomo dosegli zelenega cilja razvoja kmetijstva in podeželja. Premalo zanimanja za vstop v ekološki način reje je pri čistih kmetih v odmaknjenih gorsko višinskih območjih, kjer je tudi starostna in izobrazbena struktura izjemno neugodna. Slab dohodkovni položaj jim ne omogoča, da bi uporabljali mineralna gnojila, ne uporabljajo fitofarmaceutskih sredstev in nimajo niti za nakup močne krme. Svoje živali redijo zgolj s pašo in z doma pridelano voluminozno krmo. Kljub povsem sonaravnemu načinu kmetovanja se za ekološko govedorejo ne odločajo. Razlogi za njih so predvsem birokratske narave, torej težave pri izpolnjevanju predpisanih zahtev glede vodenja obsežnih evidenc. Takih kmetij je v občini Logatec vsaj 50.

Menimo, da so že izravnalna plačila v območjih z omejenimi dejavniki za kmetijstvo (OMD plačila) prenizka. Tudi skupaj s plačili za ekološke ukrepe si gorsko višinska kmetija ne more pokriti vseh stroškov pridelave in reje. Predvsem starejši gospodarji kljub temu vztrajajo, ker so bili vzgojeni v trdem delu in skromnem življenju. Mladi člani kmečkih družin danes gledajo na to drugače. S kmetijsko in dodatno dejavnostjo želijo ustvariti paritetni dohodek. V prvi vrsti jim je pomemben ekonomski rezultat.

Če želimo pridelovati varno in zdravo hrano ter ohraniti čisto in poseljeno podeželje potem moramo ekološkemu kmetijstvu zagotoviti primerno podporo tudi na lokalnem nivoju. Občina Logatec bi morala sprejeti strategijo razvoja kmetijstva in podeželja, ki bi posebej urejala področje sonaravne pridelave in reje. Razpisni pogoji za podporo bi morali biti prilagojeni našim lokalnim razmeram in potrebam. Torej majhnim kmetijam, neugodni zemljiški strukturi,... Ukrepi kmetijske politike Slovenije globalno gledano sledijo usmeritvam EU, ki podpira varovanje okolja, naravne vire, biološko raznovrstnost ipd., a premalo upoštevajo, da imamo v Sloveniji veliko marginalnih področij, ki zaradi težjih pridelovalnih razmer niso primerno razvita in ne morejo kandidirati na razpisana investicijska sredstva.

Naloga stroke je, da nosilce KMG, ki se odločajo za ekološko govedorejo dobro seznanimo kaj je ekološko kmetovanje, kakšne so možnosti preusmeritve (ali je možno zagotoviti prosto rejo, pašo, izpust,...), kako pravilno ravnati, da bodo zadostili vsem predpisanim

pravilom, kako proizvodom dodati dodano vrednost, kako najti primerne tržne poti in kako ekološke proizvode uspešno prodati po ceni ki mora biti višja od konvencionalnih proizvodov.

Absolutni travniki in pašniki (preko 90 % po statističnem popisu 2010) so v občini Logatec prevladujoča kategorija kmetijskih zemljišč in so najprimernejši za pašo krav dojlj. Omenjena tehnologija predstavlja delovno in dohodkovno ekstenzivno rejo in je še posebej za rejce, ki so zaposleni izven kmetijstva prava odločitev. Smiselna nadgradnja pri tem je ekološka govedoreja.

Podatki stanja kmetijstva v občini Logatec oziroma vsi navedeni rezultati potrjujejo, da je v občini Logatec zelo malo velikih in intenzivnih rejcev in tudi ni pričakovati, da bi se stanje bistveno spremenilo. Glavnina srednje velikih in manjših kmetij si prihodek ustvarja z kmetijsko dejavnostjo, dopolnilno dejavnostjo in delom izven kmetijstva. Tudi v tej kombinirani strukturi prihodkov bi lahko bil denarni dodatek za ekološko rejo pomemben dodatni finančni vir.

Ker je za vsako načrtovanje potrebna analiza stanja, smo to opravili tudi mi s pomočjo ankete devetnajstih ekoloških govedorejcev. Ugotovili smo naslednje:

Najpomembnejši razlog odločitev za vstop v ekološki način reje je bil ekonomske narave, torej večji prihodek kmetije. Takoj za tem je bila pridelava varne in zdrave hrane ter varovanje okolja. Je pa res, da sta se zgolj zaradi enega razloga odločila le dva vprašana. Večina kmetov je ob vstopu v ekološko kontrolo prejemale večja plačila, katera so se pozneje zmanjševala. Vsi se strinjamo, da predstavljajo neposredna plačila, podukrepi KOPOP ter ekološka plačila bistveni sestavni del prihodka kmetije, toda poslovni rezultat je odvisen tudi od gospodarnega ravnanja v celotnem procesu pridelave in reje. Na podlagi praktičnih izkušenj med spremljanjem dela na kmetijah ugotavljamo, da so rezerve tudi na področju zmanjševanja stroškov. Preveč je namreč neizkoriščenih strojev, morda bi se včasih bolje splačalo koristiti strojno uslugo. Krmni obroki niso usklajeni saj so v procesu priprave krme še vedno nepravilnosti (čas košnje, postopki siliranja,...) ipd. V ekološkem kmetijstvu je še kako pomembno specifično znanje (agrotehnični ukrepi za ohranjanje

rodovitnosti tal, oskrba kultur, zdravstveno varstvo rastlin, zatiranje škodljivcev, zdravljenje živali,...).

Dve tretjini (73 %) anketiranih rejcev je navedlo, da jih je za vstop v ekološko govedorejo animirala kmetijska svetovalna služba, ki je ob koncu 90-tih imela več izobraževalnih aktivnosti na temo ekološkega kmetijstva. Ker ugotavljamo, da je na omenjenem področju še vedno premalo znanja, bomo tudi v bodoče izvajali izobraževalne aktivnosti, med katerimi so zelo učinkovite ogledi dobrih kmetijskih praks.

Prav vsi ekološki govedorejci redijo goveda za meso. Tehnologija je reja krav dojilj in pitanje telet. Pasemska sestava je značilna za obravnavano območje in način reje. Prevladuje lisasta, sledijo ji rjava, limuzin ter križanci z limuzin ter z drugimi mesnimi pasmami (, belgijsko plavo,...). Tu bi morala biti uporaba gospodarska križanja večja, še posebej uporaba tri pasemskega križanja. Za pašo v strmejših legah bi bilo bolje uvesti avtohtone pasme (cikasto govedo). V skladu s pravili ekološke govedoreje vsi rejci svojim živalim zagotavljajo optimalno dobro počutje na paši, ki traja od aprila ali maja pa do oktobra ali celo novembra (odvisno od vremena). Izven pašne sezone ima dobra polovica rejcev (53 %) vezano rejo z izpustom. Prosto rejo ima 26 % rejcev in kombinirano 21 %. Menimo, da bi se v nekaterih primerih lahko še izboljšale razmere glede izpustov. V večji meri bi morali izkoriščati obstoječe kozolce, neuporabne lope ali podobne nadstreške. Nekateri rejci bodo morali spoznati, da se živali tudi pozimi ali pri nižjih temperaturah dobro počutijo tudi na prostem.

Tržni proizvodi so odstavljena in pitana teleta, teleta in plemenske telice za nadaljnjo rejo, odrasli pitanci, živali za odbiro in testne postaje ter izločene krave. Le ena, največja kmetija trži tudi meso in suhomesnate izdelke. Tržne poti so v glavnem neposredna prodaja na domu in preko organiziranega združnega ali klavničnega odkupa. Nihče nima lastne blagovne znamke, a bi vsaj večji oziroma tisti, ki izdelke predelujejo in prodajajo na trgu morali razmišljati tudi o tem.

Starostna in izobrazbena struktura ekoloških govedorejcev ni slaba. Dobra tretjina (37 %) rejcev oziroma nosilcev kmetijskih gospodarstev se nahaja v starostni skupini od 30 do 40

let in 26 % v starostni skupini 40 do 50 let. Četrto ali peto, šesto in sedmo stopnjo izobrazbe ima 63 % rejcev. Žal pa ugotavljamo, da ekološki govedoreji ne dajo dovolj pozornosti. So področja, kjer bi se bilo potrebno dodatno izobraziti. Izpostavil bi ekonomiko reje in trženje.

Nekaterim rejcem ekoloških govedi (53 %) predstavlja gozd dodatni vir zaslužka, ki pa zaradi škode, ki jo povzroča hrošč podlubnik počasi usiha.

Šestindvajset odstotkov ekoloških govedorejcev ima doma dopolnilno dejavnost, s.p. ali podjetje. Njim ekološko kmetovanje pomeni le dodatni zaslužek. Ocenjujemo, da je takih govedorejcev premalo oziroma, da bi se morali ostali za dodatni vir prihodka več zavzemati. Zanimiva tržna niša, ki je premalo izkoriščena je ekoturizem. V občini Logatec je veliko zanimivih in lepih lokacij, katere bi veljalo izkoristiti za turistično ponudbo. Potrebna je le iznajdljivost in ponudba iskanih in atraktivnih ter kakovostnih proizvodov in dejavnosti (domače tradicionalne jedi, delo na kmetiji, prikazi kmečkih običajev, adrenalinski park, različne rekreativne dejavnosti, prenočevanje na seniku, ipd.).

5.2 SKLEPI

Z analizo ekološke govedoreje v občini Logatec, ki smo jo naredili na podlagi podatkov statističnega popisa kmetijstva 2010, ankete vseh rejcev govedi, podatkov iz zbirne vloge neposrednih plačil za leto 2016 in poznavanja terena (večletni kontakti s kmeti), smo prišli do naslednjih zaključkov:

- V občini Logatec je v ekološko kontrolo vključenih 19 kmetijskih gospodarstev, ki redijo goveda. Večji odziv za predpisan način kmetovanja je bil v programskem obdobju PRP 2007-2013, ko je bilo za dvoletno obdobje preusmeritve namenjenega več denarja. Z zmanjšanjem finančne podpore v zadnjih dveh letih je interes vključevanja v EK padel. To potrjuje rezultat ankete, ko so za odločitev za vstop v EK rejci na prvo mesto (74 %) prepričljivo postavili ekonomski razlog (finančne podpore-subvencije).

- Glede na to, da so naravne razmere za intenzivno kmetijstvo v občini Logatec slabe, da so kmetije pretežno majhne in da določene kmetije že sedaj kmetujejo povsem sonaravno, tradicionalno brez uporabe prepovedanih snovi bi bilo lahko v ekološko rejo govedi vključenih več kmetij.
- Strinjamo se s trditvijo, da so tradicionalne oblike kmetovanja zelo primerne za hribovita in gorska območja, ki so prava skladišča biotske raznovrstnosti in bi jih lahko z ekološkimi oblikami kmetovanja najbolje ohranili, sočasno pa zaustavili tudi praznjenje takšnih območij (Osterc, 1998).
- Ocenjujemo, da je v občini Logatec vsaj 500 ha kmetijskih zemljišč zelo slabega proizvodnega potenciala (samo enkratna košnja), zato bi bilo le te smiselno izkoristiti za pašo ekološkega goveda. Najprimernejša tehnologija je reja krav dojilj.
- Na podlagi realnih trenutnih podatkov iz ZV in razgovorov s »kmeti« bi se lahko v ekološko kontrolo zaradi neuporabe prepovedanih sredstev vključilo tudi 50 ali celo več kmetij.
- Ekološki govedorejci bi morali iskati možnosti za zmanjševanje stroškov, se dodatno izobraževati in po možnosti iskati dodatne vire prihodka (dodana vrednost proizvodov, ekoturizem).
- Več bo potrebno narediti na področju povezovanja, promocije in trženja.
- Ekološko kmetijstvo bi bilo potrebno podpreti tudi iz občinskega proračuna.

Dodatno plačilo za ekološko kmetovanje bi marsikateremu rejcu, ki ne namerava proizvodnje intenzivirati, predstavljal bistven sestavni del prihodka kmetije.

Razlog, da se kmetje, polkmetje in tudi nekmetje (tisti, ki uveljavljajo subvencije, obdelujejo pa drugi) ne odločajo za ekološko kmetovanje je po njihovem mnenju v prestrogih administrativnih zahtevah predvsem glede pisanja mnogoštevilnih evidenc. Iz prakse opažam, da je to resnično ovira, ki marsikaterega odvrne od želje in namere po vključitvi. Strinjam se, da je za zagotavljanje pravih postopkov, ki edini dajo zahtevano

kakovost proizvodu potrebna kontrola, a lahko bi bila bolj dostopna kmetom, ki so v poprečju stara populacija in slabo izobražena.

6 POVZETEK

Ekološko kmetijstvo je ena izmed sonaravnih, okolju prijaznih oblik trajnostne pridelave varne in zdrave hrane, ki v sožitju z naravo ohranja rodovitno zemljo, naravne vire in biotsko raznovrstnost. Pri reji živali se prilagaja naravnim potrebam in upošteva najvišje vrednote oskrbe in dobrega počutja. Stalen nadzor kontrolnih organizacij v procesu pridelave, reje ter predelave živil od vil do vilic zagotavlja potrošnikom zajamčeno kakovost.

Na podlagi ankete, statističnega popisa kmetijstva iz leta 2010, podatkov iz zbirne vloge za neposredna plačila za leto 2016 in drugih informacij dela javne službe kmetijskega svetovanja smo analizirali stanje ekološke govedoreje v občini Logatec. Ugotovili smo naslednje:

- Z ekološko govedorejo se ukvarja 19 kmetij kraškega in gorsko višinskega območja. Na skupno 274 ha redijo 304 goved oziroma 212 GVŽ. Največje KMG redi 60 goved in ima 40 ha KZU, najmanjše pa le 5 goved in 5,8 ha KZU.
- Glavni razlog vstopa v EK je bil ekonomske narave (75 % rejcev se je izrazilo, da so v EK vstopili zaradi finančnih podpor-subvencij).
- 73 % anketiranih rejcev je navedlo, da jih je za odločitev prepričala KSS.
- Prvi vstop v EK je bil leta 2000, zadnji leta 2014.
- Največ živali je lisaste pasme, sledijo ji rjava, limuzin in križanci z limuzin ter druge z mesnimi pasmami (šarole, belgijsko plavo,...).
- Dobra polovica rejcev (53 %) ima vezano rejo z izpustom, prosto rejo ima 26 % rejcev in kombinirano 21 % rejcev.
- Tržni proizvodi so odstavljena in zrejena teleta, teleta in plemenske telice za nadaljnjo rejo, odrasli pitanci ter izločene krave.
- Tržne poti so v glavnem neposredna prodaja na domu in preko organiziranega združenega ali klavničnega odkupa.
- Lastne blagovne znamke nima nihče, a bo potrebno o tem v bodoče razmišljati.
- Zadovoljstvo zaradi vstopa v EK je izrazilo kar 68 % ekoloških govedorejcev.
- Največjo težavo predstavlja rejcem (89 % rejcev) prenizek prihodek.

- V najmlajši starostni strukturi od 30 do 40 let je dobra tretjina (37 %) rejcev, v starostni skupini 40 do 50 let je 26 % rejcev, v starostni skupini 50 do 60 let je 16 %, prav toliko v starostni skupini 60 do 70 let in v starosti do 80 let je 5 %. Izobrazba nosilcev je zelo dobra, četrto ali peto, šesto in sedmo stopnjo izobrazbe ima 63 % rejcev.
- Mešanih kmetij je 89 %, to pomeni, da je vsaj en član kmetijskega gospodarstva zaposlen izven kmetije.
- Struktura kmetijskih zemljišč je naslednja: 19 rejcev ima skupaj 274 ha kmetijskih zemljišč v uporabi (KZU) od katerih je 209 ha travnikov in pašnikov, 68 ha njiv ter 2,09 travniških sadovnjakov.
- Gozd predstavlja dodaten vir zaslužka 53 % ekološkim govedorejcem.
- Dopolnilno dejavnost, sp. ali podjetje ima 26 % rejcev.

Glede na razmere kmetijstva v občini Logatec ima ekološko kmetijstvo oziroma ekološka govedoreja še veliko razvojnih možnosti, tako v kvantitativnem kot kvalitativnem smislu.

7 VIRI

- Bavec F., Bavec M. Ekološko kmetijstvo. V: Zbornik predavanj 15. posvetovanja o prehrani domačih živali »Zadravčevi-Erjavčevi dnevi«, Radenci, 9.-10. nov. 2006. Murska Sobota, Kmetijska gozdarska zbornica Slovenije, Kmetijsko gozdarski zavod Murska Sobota: 23-24
- Bavec M. 2001a. Ekološka reja živali. V: Ekološko kmetijstvo. Ljubljana, Kmečki glas: 280-286
- Bavec M. 2001b. Ekološko kmetijstvo v svetu in pri nas. V: Ekološko kmetijstvo. Ljubljana, Kmečki glas: 9-10
- Bavec M. 2001c. Tla – osnovni življenjski prostor. V: Ekološko kmetijstvo. Ljubljana, Kmečki glas: 54-55
- Bavec M. 2001d. Zdravljenje živali na ekoloških kmetijah. V: Ekološko kmetijstvo. Ljubljana, Kmečki glas: str. 402
- Cunder T., Bedrač M. 2015. Model medobčinskega sodelovanja na področju oskrbe z lokalno pridelano hrano v Ljubljanski urbani regiji. Ljubljana, Kmetijski inštitut Slovenije: 37-38
- Ekološka pridelava. 2016a. Inštitut Kon-Cert.
<http://www.kon-cert.si/predpisi-1.html> (16. jul. 2016)
- Ekološka pridelava. 2016b. Inštitut Kon-Cert.
<http://www.kon-cert.si/ekoloska-pridelava.html> (16. jul. 2016)
- Ekološka reja živali. 2012. Infolife.si (13. feb. 2012).
<http://www.infolife.si/ekoloska-reja-zivali> (21. maj 2016)
- Ekološko kmetovanje. 2016a. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.
http://www.mkgp.gov.si/si/delovna_podrocja/kmetijstvo/ekolosko_kmetovanje/ (19. avg. 2016)
- Ekološko kmetovanje. 2016b. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.
http://www.mkgp.gov.si/si/delovna_podrocja/kmetijstvo/ekolosko_kmetovanje/ (19. avg. 2016)
- Ekološko kmetovanje. 2016c. Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije.
<http://www.kgzs.si/gv/kmetijstvo/ekolosko-kmetovanje.aspx> (21. maj 2016)

- Ekološko kmetovanje. 2016d. Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije.
<http://www.kgzs.si/gv/kmetijstvo/ekolosko-kmetovanje.aspx> (21. maj 2016)
- Ekološko kmetijstvo, Ali je za mene. 2012c. Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije.
http://www.kgzs.si/Portals/0/Gradiva/ekolosko%20kmetijstvo_ali%20je%20za%20mene.pdf (22. maj 2016)
- Enciklopedija Slovenije. Knj. 9. 1992. Ljubljana, Mladinska knjiga: 312
- Mihevc A. 1999a. Hotenjsko podolje. V: Notranjska od A-Ž. Murska Sobota, Pomurska založba: 84
- Mihevc A. 1999b. Logaško polje, Logatec. V: Notranjska od A-Ž. Murska Sobota, Pomurska založba: str. 133
- Mihevc A. 1999c. Planinsko polje. V: Notranjska od A-Ž. Murska Sobota, Pomurska založba: 191-192
- Mihevc A. 1999d. Podnebje. V: Notranjska od A-Ž. Murska Sobota, Pomurska založba: str. 196
- Mihevc A. 1999e. Rastlinstvo. V: Notranjska od A-Ž. Murska Sobota, Pomurska založba: 227-228
- Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Program razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2014 – 2020. (18. nov. 2015).
http://www.program-podezelja.si/PRP_2014-2020/Opis_območij_za_ukrep_M13_OMD.pdf (16. jul. 2016)
- Osterc J. 1998a. Pomen goveda v sonaravnem kmetijstvu. V: Sonaravno kmetijstvo. Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko Sonaravno kmetijstvo: str. 47
- Osterc J. 1998b. Prizadevanja za uveljavljanje sonaravnega kmetijstva v Sloveniji. V: Zbornik posveta kmetijstvo in okolje, Bled, 12-13. mar. 1998. Ljubljana, Kmetijski inštitut Slovenije: str. 69
- Osterc J. 1998c. Prizadevanja za uveljavljanje sonaravnega kmetijstva v Sloveniji. V: Zbornik posveta kmetijstvo in okolje, Bled, 12.-13. mar. 1998. Ljubljana, Kmetijski inštitut Slovenije: str. 69
- Podmenik D. 2012a. Okoljski vidiki ekološkega kmetijstva. V: Trendi in perspektive ekološkega kmetijstva s poudarkom na Sloveniji in Slovenski Istri. Ljubljana, Založba Vega: str. 42

- Podmenik D. 2012b. Opredelitev ekološkega kmetijstva. V: Trendi in perspektive ekološkega kmetijstva s poudarkom na Sloveniji in Slovenski Istri. Ljubljana, Založba Vega: 23-24
- Popis kmetijstva 2010. 2010. Statistični urad Republike Slovenije. <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/Saveshow.asp> (31. jul. 2016)
- Pravilnik o minimalnih pogojih za zaščito rejnih živali in postopkov registracije hlevov za rejo kokoši nesnic (Ur. l. RS, št. 51/10)
- Pravilnik o ekološki pridelavi in predelavi kmetijskih pridelkov in živil (Ur. l. RS, št. 8/14)
- Priporočila za ekološko kmetovanje v Sloveniji. 1997. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano Republike Slovenije, Uprava RS za pospeševanje kmetijstva, Kmečki glas: 14-19
- Rode J., Jagodic A. 2014. Ekološko kmetijstvo, Katere zahteve moramo upoštevati, da lahko pridelke prodajamo kot ekološke? Ljubljana, Ministrstvo za kmetijstvo in okolje (zgibanka)
- Rode J., Zupančič M. 2013. Odločitev za ekološko kmetijstvo, Pomen prave izbire. Ljubljana, Kmetijska gozdarska zbornica Slovenije (brošura)
- Rupnik R. 2003. Ekološko kmetijstvo je eden od sodobnih načinov gospodarjenja. Notranjske novice, 24. dec. 2003
- Slovenski kmetijsko okoljski program, 2001-2006. 2001. Ljubljana, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano Republike Slovenije: 30-31
- Uredba komisije (ES) št. 889/2008 z dne 5. septembra 2008 o določitvi podrobnih pravil za izvajanje Uredbe Sveta (ES) št. 834/2007 o ekološki predelavi in označevanju ekoloških proizvodov glede ekološke pridelave, označevanja in nadzor. http://www.mkgp.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/veljavni_predpisi/kmetijstvo/#c18905 (6. avg. 2016)
- Uredba Sveta (ES) št. 834/2007 z dne 28. junija 2007 o ekološki pridelavi in označevanju ekoloških proizvodov in razveljavitvi Uredbe (EGS) št. 2092/91. http://www.mkgp.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/veljavni_predpisi/kmetijstvo/#c18905 (6. avg. 2016)
- Uredba Sveta (ES) št. 1235/2008 z dne 8. decembra 2008 o določitvi podrobnih pravil za izvajanje Uredbe Sveta (ES) št. 834/2007 v zvezi z ureditvami za uvoz ekoloških proizvodov iz tretjih držav.

http://www.mkgp.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/veljavni_predpisi/kmetijstvo/#c18905 (6. avg. 2016)

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorju mag. Marku Čeponu za strokovno podporo in usmerjanje pri izdelavi diplomske naloge.

PRILOGE

Priloga A: Anketa za ekološke govedorejce v občini Logatec (junij 2016)

ANKETA – EKOLOŠKI REJEC GOVED

1) ZAKAJ STE SE ODLOČILI ZA EK (razlogi MOŽNIH VEČ ODGOVOROV) ?

- a) ZARADI SUBVENCIJ-EKONOMSKI RAZLOG
- b) ZARADI PRIDELAVE BOLJ ZDRAVE/VARNE HRANE-ZDRAVSTVENI RAZLOG
- c) ZARADI VAROVANJA OKOLJA-NARAVOVARSTVENI RAZLOG
- d) MOŽNOST BOLJŠEGA TRŽENJA
- e) DRUGO-NAVEDITE _____

2) KDO VAS JE ANIMIRAL OZ. KDO VAM JE DAL INFORMACIJO ?

- a) KSS
- b) MEDIJI
- c) ZNANCI
- d) DRUGI _____

3) KDAJ STE SE PRIJAVILI V EK. KONTROLO ? (časovna vključitev v ekološko kontrolo)?

LETO VKLJUČITVE V EKOLOŠKO KONTROLO _____

4) PROIZVODNA USMERITEV in letna prireja

- a) MLEKO
- b) MESO (pitanje, odstavljen teleta, krave dojlje _____)

5) PASMA GOVEDI

- RJAVA
- LISASTA
- MESNE-obkroži (LIMUZIN, ŠAROLE,

6) NAČIN REJE

- PROSTA
- VEZANA IN IZPUST
- PAŠA
- KOMBINACIJA _____

7) PREDELAVA NA DOMU

- DA _____ KAJ _____
- NE

8) TRŽENJE EKOLOŠKIH PROIZVODOV

- a) PRODAJA NA DOMU
- b) PRODAJA NA TRŽNICI
- c) DRUGO

9) ALI IMATE SVOJO BLAGOVNO ZNAMKO ?

- a) NE,
- b) DA – NAVEDI _____

10) STE Z ODLOČITVIJO O EK ZADOVOLJNI ?

- a) DA
- b) NE- NAVEDITE RAZLOGE: _____

11) NAVEDITE NAJVEČJE TEŽAVE S KATERIMI SE SREČUJETE (MOŽNIH VEČ ODGOVOROV)

- a) NIZEK PRIHODEK
- b) TEŽAVE S IZPOLNJEVANJEM EVIDENC
- c) STROJNA OPREMLJENOST S SPECIALNO MEHANIZACIJO
- d) ZNANJE
- e) POMANJKANJE DELOVNE SILE
- f) DRUGO (lega KMG, nasledstvo, _____)

12) STAROST NOSILCA KMG

13) IZOBRAZBA NOSILCA

14) DRUŽBENOEKONOMSKA STRUKTURA

- a) ČISTA KMETIJA
- b) MEŠANA
- c) NEKMEČKA

15) STRUKTURA KMETIJSKIH ZEMLJIŠČ

- a) KZU po ZV 2016 _____
- b) TRAVNIKI IN PAŠNIKI (GERK-I 1300) _____
- c) NJIVE _____

16) GOZD _____ ha

17) DOPOLNILNA DEJAVNOST NA KMETIJI

- a) DA
- b) NE